

САМУР

№ 1 (133) 2002-йисан 25-январь

1992-йисан январдилаь акъатзава

Мас 1000 манат

ЦИЙИВИЛЕР

И К Ъ Р А Р

СЕРГЪЯТ ТИРВАЛ РАКЪУН РЕКЪИН АЛАКЪА

Азербайжан Республикадин президент Гейдар Алиев Москвадиз феи вахтунда (24-27 январь) ада кылиз акъудна кланзавай крарикай садни Урусатдинни Азербайжандин арада "АР-дин ва РФ-дин арада сергъят тирвал ракъун рекъин алакъадин гъакъиндай" икьрар кутлунин я. Кыл акъуддай ксари им кве улкве патални гзаф важиблу месэла тирди кьейд ийизва.

ХУЪРУЪН МАЙИШАТ

ФЕРМЕРРИВАЙ ЛИЗИНГДИН ГЪАКЪИ ГУЗ ЖЕЗВАЧ

Чи республикадин хуъруън майишатдин министерстводин Япониядин грантдин гысабдай хуъруън майишатдин техника къачур йикъалай 4 йис алатнава. Лизингдин вахт куътягъ хъанватлани, фермерривай буржар вахгуз жезвач. Икьван гагъди абуру "Терефдашвили фонд"униз вуганвайди 7 миллиардни 862 миллион манат я. Лизингдихъ галаз алакълу яз фермеррин бурж санлай 15 миллиард манат я. Гьелелиг кieverай акъатун патал министерстводи лизингдин вахт мадни 4 йис кван яргъи ийидай кьарар гъазурнавайди малумарнава.

КЪАЙГЪУДАРВАЛ

ЦИЙИ КИВАЛЕРИЗ АКЪУДДА

Хайи чилер гадарна катиз мажбур хъанвайбуруз къайгъударвал къалурунин программадихъ галаз алакълу яз, цинин йисан эхирдалди Агъдам ва Физули районра 800 хизан цийи кивалериз акъудда. Идалай гъейри Горанбой райондани ихтин са шумуд хизан цийиз эцигнавай кивалериз куъч жеда. Вири хизанар Яран сувариз цийи кивалериз акъудун кьетI авунва.

ВАНЕР

МАД ГЪИЛЕРА ЧИЛ АВАХЪУН МУМКИН Я

Виликдай Байилда чил авахъайла Бакудихъ азим зарар хуклурнай. И вакъиа мад гъилера тикрар хъхъун мумкин я. Кыл акъуддай ксари им зулуз ва хуътлуъз накъвада кыле физвай процесрихъ галаз алакълу я лугъузва. Садбуру фуникульерди квалахдай вахтунда ада арадал гъизвай резонанс себеб яз чил авахъун мумкин тирди къалурзава.

АЛАМАТ

ГОРБАЧОВ МИЛЛИАРДЕРДАЛ АШУКЪ ХЪАНВА

СССР-дин экс-президент Михаил Горбачов Америкадин Садхъанвай Штатрин миллиардер Даяна Меер Саймонал ашукъ хъанва. Даяна америкави миллиардер Херен Саймонан руш я. "Дейли ньюс" газетди кхъизвайвал, ханум Саймона интернетдин "Горбачован электрондин ктабхана" сайт арадал гъанва. Вичин ашкъидив агакъун патал Горбачов Москвада авай квал маса гана Сан-Франсискодиз куъч хъанва.

ИЛИМ

ЦИЙИ ТЕЛЕСКОП ЭЦИГНАВА

Китайдин Анд дагъдин кукъва эцигнавай цийи телескопди и улкведин астрономиз каинатдин гъакъиндай мадни гзаф чирвилер къачудай, цийи малуматар гъилик ийидай мумкинвал гуда. Телескопдин диаметр 8 юкI я. Дуъньяда ихтин кьвед лагъай телескоп авач. Алимри адан куъмекдалди цава кыле физвай процесар гуъзчивилик хуъда.

ЯНВАРДИН СЕД ХЪАЙИ ЮГЪ

Цикъвед йис идалай виликди, 1990-йисан 20-январдиз Бакуда кыле феи вакъияр азад ва аслу тушир Азербайжан патал чIугур женгинин

тарихда гъатнава. А югъ чи республикадин халкъари садрани рикIелай алуззавач ва агъалийрин кыилел ихтин мусибат гъайи тахсиркарар датIана негъзава. А вахтунда СССР-диз регъбервал гайи ксари Азербайжандин чилер чапхуниз алахънавай Эрменистандин чапхунчивилин гьерекатрикай вичихъ гъахълу яз гзаф хъел акатнавай, гъавилъй Бакудин куъчейриз акъатнавай халкъ муътIугъарун патал чи республикадин чIехи къушун ракъурнай. И къушунди динж агъалийриз гуълле

ганай ва цIудралди инсанар телеф хъанай. Гунагъсуз инсанриз сед хъайи 20-январдин югъ чи республикада гъар йисуз хажалатдин югъ хъиз кьейд ийизва. Алай йисан 20-январдин пакамахъ Азербайжан Республикадин президент Гейдар Алиев январдин седдин юкъуз гьелек хъайи инсанар рикIел хкун патал Шегъидрин Хиябандиз атана. Республикадин чIехида "Эбеди цIайлахъан" гуъмбетдин вилик цуъкверин таж эцигна. Тажунал арушнавай лентадал кхъенвай: "Азербайжан

Республикадин президентдилаь 20-январдин шегъидриз." Президент шегъидар рикIел хкун патал атанвай къецепатан улквейрин Бакуда авай посолрихъ, дипломатический корпусрин военный атташейрихъ, гъакъни къецепатан улквейрин маса векилрихъ галаз гуърушмиш хъана. Абуру президент Гейдар Алиеваш башсагъ-лугъвал гана ва чеб чи халкъдин дердиниз шерик тирди малумарна. Президент Гейдар Алиева дипломатический корпусриз регъбервал гузвай ксариз, гъакъни къецепатан мугъманриз разивал къалурна.

"САМУР" ЛЕЗГИ МИЛЛИ МЕРКЕЗДА КУЪМЕК ГУДА

Алай йисан 15-январдиз Бакудин Гь.Сарабскидин тIварунихъ галай медениятдин дараматда "Самур" Лезги Милли Меркездин Кылин Советдин ва Президиумдин собрание кыле фена. Ина Агъсакъларин Совет яратмишунин гъакъиндай кьарар къабулна. Советдин членвилеиз Къабил Самедов, Камал Абдуллаев, Ибрагимхелил Ибрагимхелилов, Тагъир Османов, Абдулмежид Рзаев, Шихнеби Шихнебиев, Исамеддин Магъмудов, Икрам Новрузбеков хътин нуфузлу ксар хъана. Агъсакъларин Советди алай вахтунда "Самур" Лезги ММ-диз куъмек гун, гъакъни республикада кыле физвай процесра мукъувай иштирак авун важиблу тирди кьейд авуна.

Санал кыле феи мярекатдал Милли Меркездин медениятдихъ, чIалахъ, спортдихъ, жегъилрин ва дишегълийрин месэлайрихъ, гъакъни социальный ва финансовый месэлайрихъ галаз алакълу крариз регъбервал гун патал талукъ комиссияр яратмишна.

Эхирда "Самур" Лезги ММ-дин жергейриз цийи членар къабулна.

"САМУР"ДИН 10 ЙИС ХЪАНА...

КIелдайди! "Самур"дин 10 йис хъана. Им лугъуз тежедай къван чIехи вакъиа я. Ингъе, чавай куъ рикI алай газетдин юбилей кьейд ийиз жезвач. Авайвал лагъайтIа, редакциядихъ и мярекат кыле тухудай такъатар авач.

1992-йисан январдилаь акъатиз башламышай "Самур"ди халкъдиз рикIин сидкъидай къуллугъ авуна. Сифтегъан кве йисуз газет акъудун патал куъмек гайи ксарни гзаф хъана. Амма гуъгъуьнлай са бязи куъмекар хъанатIани, газет кьериз-цIаруз акъатна ва эхирни адахъ подписчикар амукънач.

1997-йисан октябрдилаь газет гилан коллективди хиве къуна. Пешекарри акъудзавай "Самур" куъруъ вахтунда виринриз машгъур хъана. Ингъе, са патлахъайни газетдиз куъмекар ганач. ЯтIани четинвилериз ва дарвилериз килиг тавуна, чна куън патал вацра къведра газет акъудна. Чи гафунихъ къуват, кардихъ гъайбат хъана...

Эхиримжи къуд йисуз гзаф зегъметар чIугур чна ара-ара газетдин гьаларикайни чи четинвилерикай квез малумат гана, квевай куъме-

кар тIалабна. Амма гзаф лезгийрин гафар сад, крар масад хъана. Гзаф ксариз чи гафари эсер авунач. Абуру гъатта "ВацIу чил атIуда, гафуни - итим" лагъай чи бубайрин гафарни рикIел хканач. Аквар гьаларай, "Гафуни гапурдилаь залан херда", "ЯкIу атIудач, гафуни атIуда" хътин къиметлу гафарни гилан лезгийар патал лагъанвайди туш жеда.

Гъа икI, хайи газет кваз такъунин нетижа яз, "Самур" мад четинвилера гъатнава, ам вацра къведра ваъ, садра акъатзава. Гзаф ксариз и гьалди эсер ийизвач жеда. Амма чи рикI тIарзава. ЯтIани чна квевай газетдиз куъмек гун тIалаб хъийидач, лезгийар! Чи бубайри лагъайвал, халисан лезгидиз гаф садра лугъудайди я...

"САМУР"ДИН КОЛЛЕКТИВ

Чал алайди вуч къаза я?
ХупI дарман тежер суза я!
Им чIехи касдиз арза я.
Агакъниз фарман авачни?

Етим ЭМИН

ЯРГАБАРА АВАЙ ЖУВАНБУР

Шейх Шамил ва адан муьридри урус пачагь - лугьдин кьушунрин ак - сина 25 йисуз жезг чIугурдалай кьулухъ, эхирни урусри Къафкъаз са къадар вахтуналди муьтIугьгарна ва ина агъавал ийиз башламишна. Азаддаказ яшамии хьайи дагъвийрин са паяр и зулумдикай кьил къакъудун паталди ватандай катиз маж - бур хъанай. Гьа и кар себеб яз агъзурралди лезги, черкез, чечен, дарги, авар, гуьржи ва маса миллетрин векилар дубньядин виририз чIана. БалкIанрин ва ламарин арабайра аваз рекъиз акъатай дагъвийрикай агъзурралди инсанар мензилдив агакъ тавунмаз тееш хъанай. Ватандай катибур мусурман уьлквейра - Туьркияда, Сирияда, Иракьда ва маса гьукуматра яшамии жез мажбур хъана.

Алай вахтунда Туьркияда Къафкъаздин миллетрикай черкезрин къадар генани гзаф я. Абурулай гьейри ина лезгийр, чеченар, аварар, гуьржийар, даргийрини яшамии жезва. Санлай къачурла Туьркияда къафкъазвийрин сан 7 миллиондив агакъзава.

Алатай йисан ноябрдин вацра чаз интернетдай Туьркияда яшамии жезвай дагъустанвийрин жемиятдин телефондин нумра чир хъана. Чун гаф-чIал сад авуна Балыкесирдин лезгийриз мугьман хъана.

Балыкесирда хьиз Ялова ва Анкара шегьеррани дагъустанвийри чпин жемиятар арадал гъанва. Яловада аваррин, Анкарада жуьреба-жуьре миллетар какахънавай жемиятар кардик кутунва.

Алай йисан 15-декабрдин нянин сятдин 10-даз чун Балыкесирдин агакъна. Чи Ватан тир Азербайжандай гзаф яргъара - Туьркияда кIелзавай чун кьве студент лезгийрин арада аваз лезги чIалал рахазвай - яраб дубньяда идалай хъсан кар авайтIа?

Пакад юкъуз са шумуд сят къекъвейдалай кьулухъ мичIи са куьчеда вичин раIарал "Дагъыстан Куьлтуйр ва Ярдымлашма Дернеги" гафар кхъенвай са кIвализ гьахъна чун. Ина михи лезгидалди рахазвай инсанар акурла чи пагъ ат - Iана. Са герендила чна чай хъваз, ихтилатдал илигна. Амма гунзардин няни яз ва чун рехъ атана галатнавайвилай са вахтунда ихтилатриз ара гуниз мажбур хъана.

16-декабрдин чун танишвал патал шегьердин акъатна. Ина чаз вичин раIарал "Лезги тижарет" гафар кхъенвай са чка акуна. Ина кIвалахзавай лезгийривай чна

Эгер пака зи чIал
квяхъзава лагъайт -
Iа, зун кье чан гуз
гъазур я.

Р.ГЪАМЗАТОВ

ТУЬРКИЯДАЙ ЧАР

"Куь бубаяр Туьркиядиз мус атайди я?" - лагъана жузуна. "1860-1890-йисара" - жаваб вугана абуру. Гуьгъуьнлай Балыкесирдин хуьрерин агъалиярни галаз санлай ина кьве агъзурдалай виниз лезги авайди малумарна а ксарин чаз. "Туьркияда лезгийр мад гьина яшамии жезва?" - хьтин суалдихъ галаз алакълу яз абуру икI лагъана: "Балыкесирдик галкIанвай Ортажа (виликан тIвар Кирне я) хуьрелай гьейри, Чамли (виликан тIвар Кьурафа я), Балыкесирдин Маняс райондик галкIанвай Яйла (виликан тIвар Дюмберез я) хуьрерани лезгийр яшамии жезва. Измирдин Бергама райондик галкIанвай Дагъустанни (виликан тIвар Межидия я) лезги хуьр я. Анкарадин мукъув Лезгикуьй тIвар ганвай хуьр ава, амма ина лезгидалди рахазвайбур амач. Истанбул, Измир, Анкара, Бурса хьтин чIехи шегьеррани вишералди лезги хзанар яшамии жезва. Балыкесирдай ва адан хуьрерай акъатна гуьгъуьнлай Бур-

Ортажа хуьр

сада бине кутунвай лезгийри ина Дагъустандин жемият туькIуьрнава. тIвар "Дагъустан" ятIани ина авайбур анжах лезгийр я. 1995-йисуз тешикл хъанвай и жемиятдиз 150-даз мукъва член ава. Гьар членди йиса 2 доллар членвилдин гьакъи гузва. Кесибвал кваз такъуна абуру чпелай алакълудай са бязи крар кьилиз акъудзава. Жемиятди гьар йисуз "Афардин йиф", "Дагъустандин шадвилер", "ХинкIардин йиф" хьтин мярекатар кьиле тухузва. Балыкесирдин мукъув гвай Ортажа (Кирне) хуьруьз физвай рекъин кьдереда Шейх Шамилан тIварунихъ там цанва. Жемиятдин седри Къадир Эдера ихтилат авурвал, абурухъ гзаф чIехи планар ава, амма гьелелиг пул авачирвилай са бязи крар кьилиз акъудиз жезвач. Абуруз жемият патал кьилди дарамат къачуз, интернетда сайт ахъайиз, чпин гьакъиндай дубньядин виририз малуматар гуз кIанзава.

Жемиятди 2001-йисан майдиз "Лезгинка" тIвар ганвай ансамбл арадал гъанва. Ина кьуьлзавай аялрикай виридалайни гьвечIидан 5, виридалайни чIехидан 16 йис я. 14 лезги аялди чи фольклор мукъувай чирзава. 28-декабрдин чун и кардин шагъид хъана.

Жемиятдин членрин арада Дагъустандиз фена хтанвай ксарни авай. Дагъустандиз Азербайжандай фенатIани, абуруз Азербайжандин лезги районрикайни хуьрерикай малу-

матар авачир. Дагъустандин лезги хуьрера кьекъвенвай балыкесирви Къадир Эдера, Гьажи Ибрагъим Афажана чеб рахазвай чIал виридалайни Ахгегъ райондин дагълух хуьрерин чIалаз мукъва я лугъузва.

Сабри баде

Балыкесирвиар

Жемиятдин ктабханада Дагъустанда акъатзавай "Кард" журналдин 1996-йисан са шумуд тилит, Агъед Агъаеван лезги философ Мегъамед Ярагъвидикай кхъенвай монография авай. Гьайиф хь, ина авай лезгийривай и ктабар кирил алфавитдалди кхъенвайвилай кIелиз жезвачир.

Йифиз Къадир халудин (жеми-ятдин кьил Къадир Эдеран) кIвале мугьман хьайи чун пакамахъ Ортажа хуьруьз рекъе гьатна. Балыкесирдай 14 километр яргъа авай Ортажадиз дерейринни тепейрин арада акъатна сал рекъай фена чун. Хуьруьз агакъ тавунмаз, рекъин эрчIи пата Ортажадин сурар ава. 50-60 кIвал ва 260-дав агакъна агъалияр авай и хуьруьз гьахъайла, гзаф лезги хуьрера хьиз, асфалтдин рехъ накъвадин рекъи эвез авуна. Са шумуд юкъуз ара датIана къванвай живеди ва хурхади чи рикIел Азербайжанда авай чи са бязи хуьрер гъана.

Чун варар ахъа са гьаятдиз гьахъна. Чапла пата демекар хьтин эцигунар, эрчIи пата цуарар авай. Къадир халуди: "Им зи имид хва Игъсанан кIвал я, куьн хвашкалди" - лагъана. КIарасдин раIар ахъайна, гурарай виниз акъахна чун. КIвале авайбуру чун шадвилелди къаршиламишна чаз "хвашкалди" лагъана, амма чун Азербайжандай атанвай мугьманар тирди чир хъайила, абуру тажуб хъана. Чун лезги чIалалди рахаз акур абурувай чпин мягътелвал ва шад-

вал чуьнуьхариз жезвачир.

Цлар эгъенгдив усуннавай, чилиз кIарас янавай, кьене кузвай кьул авай, цлал тфенг алай гьвечIи кIвализ гьахъайла, чаз чун хайи хуьруьз хтайди хьиз хъана.

И арада къецикай хтай кIвалин сагъиб Игъсан халуди чун мадни хъсандиз къаршиламишна. Лезги адетрив къадайвал абуру чаз тIуьнхъун гъана. Чай хъвайдалай гуьгъуьнлиз, чаз са къадар суалар гана. Ахпа чна абурувай са бязи месэляар ачухарун тIалабна.

Ортажада яшамии жезвайбур вири лезгийр я. Хуьруьнвийрин кар-кеспи вирира хьиз никIерихъ галаз машгъл хъун, хпер ва малар хуьн я. Игъсан халуди эхиримжи йисара хуьрй шегьердиз куьч жезвайбурун къадар гзаф хъанвайди малумарна. Ада лагъана хь, виликан вахтара лезгийр туьркверихъ галаз акахъдачир. Сифте йисара чкадин халкъдин чIал чизвачир лезгийр Къафкъаздай атанвай маса миллетар хьиз, туьркверикай чара хъана. Кьуд пад туьркверин хуьрер ятIани, абуру лезги чIал хъсандиз хвена.

Игъсан халудин диде Сабри бадедиз чун акурла гзафни-гзаф хвеш хъана. Кьудкъад йиса авай и ди-шегълиди ихтилат авурвал, жаван тирла ада гзаф иер сумагарни халичар хразвай. Ада чилиз экIанавай халичар къалурна: "Ибурни за хранвайди я", - лагъана. Ортажадин халичар акъван машгълур тир хь, абуру къачун паталди къецепатайни инсанар къведай. Гьайиф къведай кар ам я хь, гила хуьре къадим сента давамар хьийизмач. "Куьне фу гьикI чразва?" - лагъана жузурла Сабри баде хиялди тухвана: "Гила чна кьула яцIу фар чразва", - лагъана ада. "Са береда ина гьар кIвале хьар, тIанур авайди тир".

Гьам Балыкесирда, гьамни хуьрера лезгийри гзаф дадлу афарар, хинкIар, хешил, пичIекар чразва. Къадир халудин папа мугьманар паталди хъчарин афарар чранай.

Сумагдал ацукъна фу тIуьрдалай гуьгъуьнлиз чна ихтилатриз давам хъувуна. Ахпа Игъсан халуди чун хуьруьн ксар кIватI жезвай чкадиз - чайханадиз тухвана. Чайханада гзаф инсанар авай. Абуру чIехи гьевесдалди чахъ галаз суьгъбет авуна. И суьгъбет кьилиз акъудна, чна чкадин агъалийриз разивал къалурна ва шегьердиз хьфин кьетI авуна. Йифиз Къадир халудин кIвале амукъна, 18-декабрдин пакамахъ чун Балыкесирдикай чара хъана. Чара жедайла абуру чавай 28-декабрдин "Дагъустандин шадвилер" а иштирак авун тIалабна ва и кар чи рикIай хъана.

Балыкесирдин чун пуд йикъан сефер гьа икI кьилиз акъатна. Чун анай гзаф шаддаказ, цIийи танишар къазанмишна хтана...

Решад ГЪАСАНАН,
Тракия Университетдин
студент, Эдирне шегьер,
Илгъам МЕГЪРАЛИЕВ,
Селжукь университетдин
студент, Кония шегьер.

Ötən əsrin 20-30-cu illərində rus şovinistlərinin "böyük millətçi", bolşevik başbilənlərinin "böyük trotskiçi", ləzgi ziyalıların "böyük inqilabçı" adlandırdıqları Hacıbəy Hacıbəyov otuz yaşında bütün Sovetlər ölkəsinin diqqətini cəlb etmişdi. Dilçi alimlərin Moskvada, Kazanda, Orta Asiya respublikalarında keçirilmiş konfranslarında, qurultajlarında etdiyi çıxışlar onu məşhurlaşdırmışdı. O, ana dili və rus dilindən əlavə türk, ərəb, fars dillərini də mükəmməl bilirdi.

1902-ci ildə Cənubi Dağıstanın qədim Axtı şəhərində anadan olmuş, nadir istedadlı ilə seçilmiş, 1926-cı ildə Moskvada Sverdlov adına universiteti bitirdikdən sonra Elmi Tədqiqat Şərq İnstitutunun aspiranturasına daxil olmuş, iki il ərzində həm buranı bitirmiş, həm də dissertasiya müdafiə edərək, filologiya elmləri namizədi elmi dərəcəsi almış Hacıbəy Hacıbəyov Sovet dövründə Dağıstanın rəsmən təsdiq olunmuş ilk alimi idi. O, bu respublikada linqvistikanın, ədəbiyyatşünaslığın və ədəbi tənqidin əsasını qoymuş, Dağıstan Elmi Tədqiqat Milli Mədəniyyət İnstitutuna rəhbərlik etmişdir.

20-ci illərin sonunda və 30-cu illərin əvvəllərində ləzgi dilində çap

dan çıxmış "Jeni dünya" qəzetinin, "Qırmızı ulduz" və "Kommunist maifit" jurnallarının redaktoru olmuş H.Hacıbəyov cəmi 39 il ömür sürməsinə baxmaraq, bir əsrdə həyata keçiriləcək qədər iş görmüşdür. O, latın qrafikası ilə yeni ləzgi əlifbasını tərtib etmiş, tabasaranlılar üçün əlifba yaratmışdır. İlk dəfə Dağıstanda şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələrinin və klassiklərin jaradıcılığının elmi cəhətdən öyrənilməsinin və çap olunmasının əsasını qoymuşdur. O, ləzgi klassiklərindən Küçxür Səidin, Jetim Eminin, Süleyman Stalskinin jaradıcılığını tədqiq etmiş, iki dram əsəri jəzmiş, ləzgi ədəbiyyatına dair on poetik külliyat və müntəxabat tərtib etmiş, ana dilində bir neçə dərslik jəzmiş, dövrü mətbuatda onlarca elmi məqalə çap etdirmişdir.

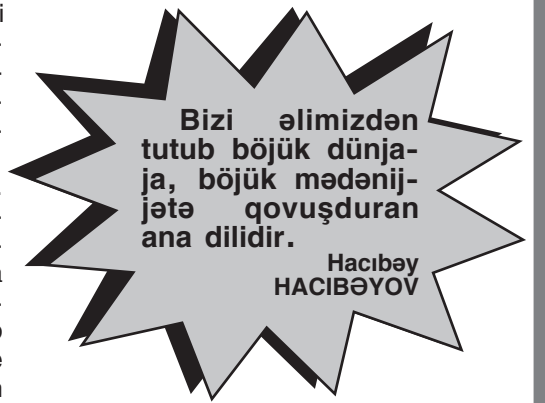
Görkəmli alim, ədəbiyyatşünas, tənqidçi, dramaturq və jurnalist Hacıbəy Hacıbəyovun xalqı qarşısında ən böyük xidməti onun ləzgi dilinin Dağıstanın dövlət dillərindən birinə çevrilməsinə nail olmasıdır. Buna görə də xalq ana dilinin və milli mədəniyyətin inkişaf etdirilməsi uğrunda mübarizənin öndəri olan H.Hacıbəyovu "böyük qəhrəman" adlandırmışdır.

Najmudin Samurskiyə göndərdiği məktubda da rast gəlmək mümkündür. Həmin məktubun əsli N.Samurski ilə əlaqədar qaldırılmış cinajət işi qovluğunda, surəti isə H.Hacıbəyovun cinajət işi qovluğunda saxlanılır. Həmin məktubda deyilir: " ... Mən və Moskvadakı və Leningraddakı bizim Samur və Küre dairələrindən olan əksər joldaşlar belə qərara gəlmişik ki, ana dilinə qajğı göstərmək son dərəcə vacibdir. Mənim və joldaşlarımla fikrincə Samur, Küre dairələrində, Quba ujezdində bizim ibtidai məktəblərimiz olmalıdır və savadsızlıq ana dilinin köməji ilə ləğv olunmalıdır... Bir neçə gündən sonra biz Moskvada Samur və Küre dairələrindən olan tələbələr təşəbbüs qrupunun iclasını keçirəcəyik və görünür belə qrupu Leningradda da yaratmalı olacağıq."

H.Hacıbəyovun jaratdığı "Ləzgi dərneji" tezliklə böyük qüvvəyə çevrildi. O vaxt Moskva və Leningrad şəhərlərində təhsil alan iki jüzdən çox tələbə dərnek ətrafında birləşmişdi. 1926-cı ildə dərnek "Ləzgi dilində jəzmaq lazımdır?" adlı kitab çap edərək, məramını açıqladı. Qış və jəz təilləri zamanı tələbələr Cənubi Dağıstanın rayonlarında təbliğat aparmağa başladılar. Onların səmərəli fəalijəti nəticəsində əhalinin əksəriyyəti məsələnin mahijətini anladı və haqq işə dəstək verdi. Dağıstan hökuməti fakt qarşısında qalaraq, güzəştə getməli oldu. Bundan hiddətənən şovinist qüvvələr ləzgi maarifçilərdən, xüsusən də onlara bacarıqla başçılıq edən Hacıbəy Hacıbəyovdan qisas almaq üçün firsət gözləməyə başladı.

QİSAS

1928-1930-cu illərdə tərəqqipərvər qüvvələrin ana dili və milli mədəniyyət uğrunda mübarizəni genişləndirməsi şovinistləri daha da qıcıqlandırdı. Mübarizənin miqjasını anlamaq üçün həmin dövrdə H.Hacıbəyovun mətbuatda dərc

sonra onlar alimi İttifaq miqjasında nüfuzdan salmaq qərarına gəldilər. İ.Şusterin "İzvestiya" qəzetinin 21 sentyabr 1937-ci il tarixli sayında dərc olunmuş "Burjua millətçilərinin Dağıstanda silahlandırır" məqaləsi buna sübutdur. O vaxt Elmi Tədqiqat Milli Mədəniyyət İnstitutunun direktoru işləyən H.Hacıbəyovun Dağıstan Vilayət Partiya Komitəsinin birinci katibi Najmudin Samurski ilə dostluq münasibətlərindən xəbərdar olan böhtançı jəzmişdi: " ... Uzun illər ərzində Dağıstan Vilayət Partiya Komitəsinin janındaca burjua millətçilərinin silahlandırılmışlar və indi də silahlandırılır. Öz "işlərindən" ötrü onlar mərkəz kimi Dağıstan Elmi Tədqiqat Milli Mədəniyyət İnstitutunu seçmişlər. İki dəfə partiyadan xaric edilmiş direktor Hacıbəyovun birbaşa rəhbərliji və iştirakı ilə vaxtilə trotskiçi-millətçi quldurlar Çarinov, Giti-najev, Tljunajev, Şamxalov və başqaları burada özlərinə juva qurmuşlar."

Həmin məqalədən sonra H.Hacıbəyov "xalq düşməni" damğası vurub həbs etdilər. Alimin təqsirli olduğunu sübuta jətirmək çətin olduğundan onu dörd il Mahaçqala həbsxanasında saxladılar. Heç bir əşjəli dəlil tapa bilmədiklərindən H.Hacıbəyovun 1925-ci ildə N.Samurskiyə göndərdiği ikinci məktubdakı bə'zi fikirləri başqa cür qələmə verməklə, təqsirli olduğunu onun bojnuna qojmaq istəyirlər. Məktubdan ajrıca götürülmüş həmin fikirlər bunlar idi: "Jərlərlə əlaqə jaradırıq", "Dəstəməz haqqında hamını xəbərdar edək, joxsa hələlik gizli işləjək?", "Gənc-lərimiz bu sahədə böyük həvəslə iş aparacaq-lar". Müstəntiq bu fikirləri ümumiləşdirərək belə mənalandırmışdı ki, guja H.Hacıbəyov N.Samurski ilə birləşərək, Sovet hökumətinin əljəhinə gizli iş aparıb. Lakin Hacıbəy Hacıbəyov 1940-cı ilin martın 16-da dindirilərək buna cavab olaraq demişdi: "Bizim dərnejimiz gizli dejildi. O, bu mənada gizli olub ki, fikirlərimizi əvvəlcədən mətbuatda və ümumi jüjıncaqlarda bildirməmişik, amma açıq fəalijət göstərmişik. Dərnejimiz SSRİ-nin Şərq Xalqlarının Dillərinin və Etnik Mədəniyyətlərinin Öjrənilməsi Üzrə Komitənin nəzdində jaradılmışdı və bu sahədə bizə ləzgi dili üzrə peşəkar olan professor Jirkov rəhbərlik etmişdi.

Dərnejin gizli fəalijət göstərmədiği 1932-ci ildə Moskvada çap olunmuş "Literaturnaja ensiklopediya"dan da mə'lum olur. Burada jazılıb: "Ləzgiçə jazıb oxumaq tarixində Moskvadakı "Ləzgi dərnejinin (1925-1926) apardıği işin əhəmiyyətini qejd etmək lazımdır." Lakin qara qüvvələr həqiqətə sipər çəkərək, öz hök-münü verdi. 1940-cı ilin ijulun 24-də Hacıbəy Hacıbəyov Mahaçqala həbsxanasından Komi MSSR-dəki dustağ düşərgəsinə jola salındı və Kotlas-Vorkuta dəmirjolunun çəkilməsində işləməyə məcbur edildi. Fiziki cəhətdən zəifləmiş alim ağır işə tab gətirməjərək, 1941-ci ilin janvarın 5-də dünyasını dəjijdi. Sənədlərdə onun Peçora stansijasında basdırıldığı göstərilir. Lakin uzun axtarışlar aparılmasına baxmaraq, nəsilərə nümunə olan bu fədakar insanın qəbri hələ də tapılmayıb.

Müzəffər MƏLİKMƏMMƏDOV

Qəhrəmanı zəmanə özü jətij-dirmişdi. Bə'zi müəlliflər hələ də tarixi şəraitə nəzərə almadan jazırlar ki, guja H.Hacıbəyovun repressija qurbanı olmasının səbəbi onun yeni ləzgi əlifbasını kiril dejil, latın qrafikası əsasında tərtib etməsidir. İlk baxışda belə çıxır ki, bolşevik hökuməti başqa millətlərlə janaşı ləzgilərə də dərhal ana dilində jazıb oxumağa icazə verib və hətta kiril qrafikası əsasında yeni əlifbanın tərtib olunmasına qajğı göstərib. Amma Hacıbəy Hacıbəyov bu qajğının əvəzində bolşevik hökumətinə və xalqa xəjanət edib kiril əvəzinə latın qrafikasını işə salıb. O vaxt sadə xalqı inandırmaq üçün məsələni belə təqdim etmək kifajət idi. Çünki heç kəs cür'ət edib həqiqəti üzə çıxara bilməzdi.

Həqiqətdə isə alimin yeni əlifbanı latın qrafikası əsasında jaratmasının başqa səbəbi var idi. Ona 52 hərfdən ibarət qədim ləzgi əlifbasını bərpa etməjə icazə verməmişdilər. 1871-ci ildə məşhur ləzgi alimi Qəzənfər bəy Mamraçvinin tərtib etdiği 49 hərfdən ibarət yeni əlifbanı və onun "Əlifba" kitabını da üzə çıxarmağa qojmadılar. Hacıbəy Hacıbəyov böyük çətinlik qarşısında qalmışdı. Kiril qrafikasına əsaslanıjı, yeni əlifbada 12 xalis ləzgi fonemi öz əksini tpmajacaqdı. Latın qrafikası isə 48 hərfi saxlamaq imkanı verirdi. Ona görə də bu jolu seçmişdi. Alimin haqlı olduğunu sonralar tarix də sübuta jətirdi. 1938-ci ildə kiril qrafikasının tətbiq edilməsi nəticəsində ləzgi əlifbası 12 fonem itirdi və buraja ləzgi dilində ehtijac dujulmajan, işlənməjən beş rus hərfi əlavə edildi.

Nəhajət, məsələni araşdıranda belə bir sual mejdana çıxır: "Doğrudanmı hökumət yeni ləzgi əlifbasının jaradılması, ləzgilərin ana dilində təhsil alması qajğısına qalmışdı?" Suala həmin dövrün hadisələrini bilmədən, arxiv sənədlərini araşdırmadan cavab vermək mümkün dejil. İndi sənədlərdən mə'lum olduğı kimi, Moskvadakı bolşevik rəhbərlərinin nijjəti Dağıstanın milli dillərinin tamamilə sıxışdırıb aradan çıxarmaq, respublikanı başdan-başa ruslaşdırmaq idi. Avarlar və darginlər güclü müqavimət göstərdiklərinə görə onlara müəjjən güzəştlər edilmiş, ibtidai məktəblərdə ana dilində təhsil almağa icazə verilmişdi. Lakin o vaxt Dağıstanın üç böyük dilindən biri sajjılan ləzgi dilində dərslərin keçilməsi qadağan olunmuşdu. Jüz minlərlə ləzginin jasıdığı Cənubi Dağıstanın rayonlarında dərslər xalqın başa düşmədiği başqa dillərdə keçilirdi. 1923-cü ildə Dağıstan Xalq Maarif Komissarlığına yeni ləzgi əlifbasının təqdim olunmasına baxmaraq, onun çapına icazə verilməmiş-

MƏŞHUR LƏZGİLƏR HAQQINDA BİLMƏDİKLƏRİMİZ

BÖYÜK QƏHRƏMAN

di. Ziyalıların Dağıstan hökumətinə və Moskvaya müraciətləri nəticəsiz qaldı. 1924-cü ildə Hacıbəy Hacıbəyov məsələni daha qəti qojaraq, "Qırmızı Dağıstan" qəzeti redaksiyasına müraciət etdi. Lakin redaksiya onun məqalələrini dərc etmədi. Bircə jol qalmışdı: ana dili uğrunda mübarizə aparmaq!

MOSKVADA YARANAN "LƏZGİ DƏRNƏYİ"

Cəmi iki il (1925-1926) fəalijət göstərməsinə baxmaraq, qarşısına qojduğı vəzifəni lajıqincə jərinə jətirmiş bu dərnejin təşkilatçısı və rəhbəri Hacıbəy Hacıbəyov idi. 1940-cı ilin martın 16-da dindirilərək H.Hacıbəyov dərnejin necə jarandığını belə izah edib: "O vaxt Dağıstanda dövlət dilinin jaradılması məsələsi qojulmuşdu... Belə bir vaxtda ləzgi dilində jazıb oxumağın zıjanlı olduğunu təbliğ etməjə başladılar. Moskvada təhsil alarkən ləzgi dili və jazısı, tədrisi barədə fikirləşməjə başladım. Həmin dövrdə Dağıstanda açıq şəkildə belə məsələ qaldırmaq olmazdı. Ona görə də bu barədə mətbuatda çıxış etmədən, əvvəlcə tələbələr arasında iş aparmağa başladım və gizli təşkilat jaratdım..."

Bu fakta başqa bir sənəddə, H.Hacıbəyovun 1925-ci ilin janvarın sonunda o vaxt Dağıstan Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin sədri işləjən, millijətçə ləzgi olan

olunmuş bə'zi məqalələrinin adlarını xatırlamaq kifajətdir: "Ləzgi əlifbasında nə kimi dəjijşikliklər edilmişdir?", "Ləzgi əlifbasını hamı bilməlidir", "Ləzgi jazısının tarixindən", "Ana dilinin köməji ilə savadsızlığı ləğv edək", "Ana dili birinci jerdə olmalıdır", "Jərli idarə və müəssisələrdə karguzarlıq işlərinin ana dilində aparılmasına daha çox fikir verilməlidir." Ana dilinə xor baxan partiya fəallarını, bolşevik rəhbərlərini tənqid atəşinə tutan H.Hacıbəyov "Partijalılar və yeni əlifba", "Bizim fəalların dili haqqında bir neçə söz" kimi son dərəcə kəsərli məqalələri ilə xalq kütlələri arasında nə qədər jüksəldisə, düşmən cəbhənin bir o qədər nifrətinə səbəb oldu. Lakin heç nədən qorxmajın Hacıbəy Hacıbəyov haqq işini dönmədən davam etdirirdi. O, hətta redaktorluq etdiği "Jeni dünya" qəzetinin hər sajjını birinci səhifəsində iri şriftlərlə "Ana dili təhsilin, elmin, mədəniyyətin silahıdır!" çağırışını jəzmaqqla buraxırdı.

Dağıstandakı şovinistlər H.Hacıbəyovun öhdəsindən gəlməkdə aciz idi. Onu iki dəfə partiya sıralarından xaric etmişdilər. Bu və digər cəzalara baxmaraq, mübarizədən əl çəkməmişdi. Təkcə ləzgilərin dejil, Dağıstanın başqa xalqlarının da rəjbətini qazanmış, respublikanın ən nüfuzlu ziyalılarından biri kimi tanınmış H.Hacıbəyovun aradan götürmək üçün Moskvadakı qara qüvvələr hücumu keçdilər. Bir neçə illik hücumlardan

100 ЙИС ВУЧ Я ХЬИ?

Кцлар районда Керимов Абдулкерим Мутталибан хва тийижир кас бажагъат жеди. И мукъвара адан виш йис тамам хъана. Адан веледри агъсакъалдин юбилей хайи Яргун хуьре ваь, Бакуда, члехи хъандихъ галаз санал кьейд авуна. Адан хва Бегъраман квалле кылле фейи и шад мярекатдиз А. Керимован 5 хва, 2 руш, 33 хтул, 52 штул, 1 птул кватл хъанвай. Суварин суфрадихъ ацукънавай хайибуру члехи бубадин ихтилатрихъ гзаф маракъдалди яб акална. Вичин уьмуьрдин квед лагъай асир алукунавай, веледралди дамахзавай и муьмин касдиз вирибуру чандин сагъвал, риклин шадвал,

садни... кълемдин хцивал тлалабна. Пузаррихъ хъвер акатна агъсакъалдин.

Мярекат, гьелбетда, шиир галачиз кылле фенач. Вичи лезги ва азербайжан члаларал тесниф авур шиирар хуралай келиз вердиш хъанвай бубади и гьилерани аялрин тлалабун кылиз акъудна. Эхъ, эхъ, вичин 100 йис хъанвай кьузъуь шаирди къад йиса авай жегъилди хъиз, шиирдал илигна.

Вичин бубадин алакьунрал мад гьилера гьейран хъайи Бегърама и мукъвара адан шииррин кватлал чапдай акъудун хиве кьуна. Дунья акунвай агъсакъал патал им вижевай савкъват жедай.

ИкI виринра тариф авай
Чи бахтунин Рагъ я Кцлар.

Сейли я ви "Къайи булах",
Ви гъар са пипI, къацу яйлах,
Ви некледал фири къаймах
Хъайла чи чан сагъ я, Кцлар.

Ви твар даим къакъан я заз,
Вун мураддин майдан я заз,
ХупI рикIивайни клан я заз
Ви гьалар икI чагъ, я Кцлар!

ВИ ТВАР ВУЧ Я?

Гъикъван чIав я назлу бике,
Ви муьгъуббат гъатна рикIе.
Бахтлу я вун авай уьлкве,
Ви твар вуч я, ви твар вуч я?

Гъи саягъда ийин вун рам,
Агуд мийир завди на гъам,
Алукунава ашкъид мактам,
Ви твар вуч я, ви твар вуч я?

Са гаф авач, лап тавар я,
Вун гьалтай зун бахтатар я,
Чун са лекърен кьве лувар я,
Ви твар вуч я, ви твар вуч я?

Хуш я къилих, хуш я аваз,
Артух хъурай мадни ви наз,
Абдулкерим кьурбанд я ваз,
Ви тварцIиз кьий, ви твар вуч я?

КЪУЪЗУЪ ХЪАЙИЛА

Нагагъ гъар патахъай атIайла чара,
Ви фикир, ви хиял жеда хьи, хара.
Такабур тийижиз гъатда кыл хура,
Яшар алатайла, кьузъуь хъайила.

Къурайла лап михъиз ви тандин бегъер,
Къада на гъар са затI незвайдай зегъер,
Заландиз алатда йикъар и тегъер,
Тлалар агатайла, кьузъуь хъайила.

Дар жеда, пар жеда ваз жуван нефес,
И члехи дуньядиз лугъуда кьефес,

Амукъдач ви рикIе са куьниз гъевес,
Яш винел хтайла, кьузъуь хъайила.

АтIуда къарай ви, ахвариз фидач,
Чим гъатдач далуда, ви чан ифидач.
Жуван дапIардизни куьлег хъфидач,
КIевера гъатайла, кьузъуь хъайила.

Дегеш жез къаматни, юкъ жеда какур,
Са куьлуь багънадлай гьалар жеда чIур,
Гъил зурзаз, сивиз гъич тухуз жедач тIур,
Рехне акатайла, кьузъуь хъайила.

Чир хуьхъ, зи гафарихъ таб галайди туш,
Захъ мад гъал акалдай раб амайди туш,
Гила ваз хкведай паб амайди туш,

Пунар хкатайла, кьузъуь хъайила.

Абдулкерим, вуна ширин ая мез,
Гъамиша рахаз хуьхъ вун хуьурез-хуьурез,
Иншаллагъ, ахквадач ваз маса мерез,
Яшар виш хъайитIан, кьузъуь хъайитIан...

КЦАР

Зи кьибле тир Шагъ дагъдикай,
Авач ихътин дамахдикай.
Цуькверивди даим дигай,
Са гуьлуьшан багъ я Кцлар.

Шагъвар галай михъи гъава,
Лекъер ава вили цава,

ЛЕЗГИ НУРУ

Нуру халудихъ галаз чун мукъувай таниш тушир. Гзаф шиклар ракъурнай ада редакциядиз. Абурукай са шумуд газетдин чинризни акъуднай чна. Шиклар акъван хъсандиз, саламатдиз хвенвай хьи, чун пагъ атIана амукънай. Гъа и карди агъсакъалдин ацукъун-къарагъуникай хабар гузвай. Гъар шикл са вакъиа, са тарих, са уьмуьр тирди кьатIузвай жеди ада.

Вичин 80 йис хъанвай Нуру халу Кцлара тварван авай Рзаеврин несилдай я. Абуру кьуд ста тир: Абдулрза, Бутай, Агъарза ва Садуллагъ. Садуллагъа Генжеда Азербайжандин Хуьруьн Майишатдин Институт а къалтIарай далай кьулухъ азим йисара Кцлар районда колхоздин седривиле, совхоздин директорвиле кваллахнай. Бутай лагъайтIа, фелун патал Москвадиз фенай. Совет гукумат кьведалди ада Хачмаз зонадин приставвиле кваллахнай. Са вахтунда миллионер Гъажи Жавадан руш къачур, хсуси туьквенар, регъвер ва маса карханаяр кардик кутуна абуруз иесивал

авур и викIегъ хуьлуьхъви "кулак" твар илитна дустагъ авунай, адан вири мал-девлет гъилляй къахчунай. Дустагъдай акъатайла Бутай вичин хъанни галаз Бакудиз куьч хъанай. Вичихъ гзаф алакьунар авай и савадлу касди Балакенда кIе-рециаринни шуьмягърин завод эцигунин кардиз регъбервал ганай. Ам "Союзплодоовощторг"дин Азербайжандин сектордин кыл, Куьрдемирдин ОПИТ-дин заведиш хъанай.

Бакуда педагогвилеин техникум акъалтIарайда лай гуьгъуьниз муаллимвиле кваллахзавай Нуру

1939-йисуз аскердиз тухвана. Ватандин Члехи дъеве куьтягъ жедалди ада I Украинадин фронтда душмандин аксина женг чIугуна. 1945-йисуз лейтенант Нуру Рзаев хурал азим орденар ва медалар алаз Ватандиз хтана. Чпихъ авай са хва саламат яз акур дидедизни бубадиз гзаф хвеш хъанай.

Гъа йисуз Нуру АГУдин алишверишдинни экономикадин факультетдиз гъахъна. "Лезги Нуру" хъиз университетда машгъур хъайи и жегъил гзаф викIегъ ва савадлу тир. Вичин кваллахъсандиз чидай ам, алишверишдин системда шумудни са кьулуьгъдал акъвазнай.

Нурудин вахарни викIегъбур я. АМИ акъалтIарай Рейгъан духтур хъанай. Ада азим йисара Ленкорандин санаториядиз, гуьгъуьнлай Бакудин "Къаранкъуш" санаториядиз регъбервал ганай. Исаятда ада кваллахзавач, пенсия къачузва. Семради университет куьтягъайдалай кьулухъ Бакудин алишверишдин

техникумда муаллимвиле кваллахнай. Гила адани пенсия къачузва. АГУ акъалтIарай Фируза гъа вичи кIелай университетда франсуз чIалан муаллим я.

Нуру халудин уьмуьрда гел тунвай вакъияяр гзаф хъанва. Са кардин гъакъиндай сивик хъвер кваз рахада ам. Филармониядин виридалайни жегъил солистка Ханумбажи Гъамидовадин твар куьруь вахтунда виринриз сейли хъанвай. Азербайжандин халкъдин манияр хъсандиз лугъудай ада. Рушан шиклар фад-фад газетриз акъатдай. Садр Филармониядиз концертдиз фейи Нуру рушал ашукъ хъана. Ханумбажидизни къакъан буйдин, пагъливандин суй авай лезги гададикай хуш атана. Ингъе, абурун муьгъуьббат кылиз акъатна. Нурудин хайибуру артист руш къачун негъ авуна, Ханумбажидин бубадиз лагъайтIа, вичин руш маса миллетдин векилдиз гуз клан хъанач. Эхирни жегъилар гаф-чIал сад авуна, квалляй катна. Абуру 10 йисуз Артемад яшамаш хъана. Нуру 5 аялдин буба хъайила, Бакудиз куьч хъхъана. Санал 60 йис уьмуьр гьалнавай и инсанар сасадалай гъамиша рази я. Гагъ-гагъ Ханумбажи халади вичин гъуьлуьз туьнбуьгъар ийиз лугъуда:

- Зи алакьунар кваз кьунач, завди манияр лугъуь ганач вуна.

Гъахълу гафуниз вуч лугъуда къван? ЧIуькъ тавуна, вичелай рази яз хуьуредан Нуру халу.

АЗИЗРИН СЕВДА

ГЪВЕЧЛИ ЛЕКЪ

Куьне вуч клантIани лагъ, "Лезгинка"дал маса садалайни лезгиди хъиз кьуьлиз алакьдач. Илкин Назирован кьуьлун вилералди акурдалай кьулухъ за икI лугъузвайди я.

Илкинан 5 йис цийиз тамам хъанва. Ам гъеле Кцлара багъчадиз физва. Вичин таяр-туьшерилай ам тек са кардалди - кьуьлуналди тафаватлу жезва. Адан лезги кьуьлдал гзафни-гзаф рикI ала. КIвачерик звер кутадай макъамдин ван атун кумазни, цийиз лув аладарзавай гъевчи лекъ хъиз, тулIарал жкаж жеда, ахпа "Лезгинка"дал илигда ада.

Гъевчи артистдин сегънеда сад лагъай кьуьлуни адаз лауреатдин твар гъана. Алатай йисуз Кцлар райондин медениятдин отделди аялрин арада кыле тухвай музыкадин фестивалда Элви-

ра Агъабеговадихъ галаз санал "Булахдал" твар ганвай композиция кылиз акъудай ада вирибурун рикIер рам авунай. Адан кьуьлуни залда ацукънавайбуруз акъван эсер авунай хьи, абуру кIвачел къарагъна капар янай.

Куьруь вахтунда республикадин чара-чара телеканалрин, гъакини Россиядин ОРТ каналдин тамашачияр гъевчи артистрин алакьунрихъ галаз таниш хъана.

Аскер Амирагъмедова арадиз гъайи и композиция вирибуруз гзаф бегенмиш хъанай. Гила ада кьуьлунал рикI алай Илкинан алакьунар фикирда кьуна цийи композиция гъазурзава. Гъевчи кьегъалдихъ члехи алакьунар авайди ашкара я. И рекъяй вилик фин паталди адаз кьумек гудай инсанарни хъанайтIа хупI хъсан тир!

Роза ГЪАЖИМУРАДОВА

Рехъ тефенмаз
куьтягъ жедач,
кIвалах - тавун-
маз.

Лезги халкъдин
мисал

НОВОСТИ

СЕНСАЦИЯ

МАРСИАНЕ ВЫЛЕЗАЮТ ИЗ СВОИХ НОР

Американские ученые пришли к сенсационному выводу. На планете Марс начинается весна. Оказывается, на Марсе время идет совсем не так, как на Земле. Если у нас зима, весна или лето продолжаются по 3 месяца, то на Марсе - аж по 120 лет.

Земляне, как известно, увидели марсианские пейзажи всего несколько десятилетий назад. Казалось, на холодной пустынной планете нет и намека на жизнь... Но, как выяснили ученые, с момента появления телескопов мы наблюдали только марсианскую зиму, во время которой все живое на Марсе впадает в длительную спячку и планета становится похожей на кусок льда. Но вот теперь на Марсе все наконец расцветет и оживет.

К такому открытию пришли ученые из НАСА, работающие со снимками, которые вот уже 2 года (или один марсианский год, равный 687 земным дням) им поставляет космический зонд "Сервейер", летающий по орбите вокруг Красной планеты. На снимках видно, как тают покрывающие южный полюс ледяные шапки. Майкл Мэлин, руководитель исследования, еще в 1999 году сфотографировал ландшафты южного полюса. На его снимках видны многочисленные колодцы. Предполагается, что они - не что иное, как вентиляционные шахты, соединяющие поверхность Марса с его подземными резервуарами. После потепления именно по ним из своих катакомб на поверхность вылезают зеленые человечки.

Видеокамере также удалось снять на Марсе серию загадочных вспышек явно искусственного происхождения. Ученые склоняются к выводу, что сигналы землянам посылает некий маяк, который на время суровой марсианской зимы оставили переселившиеся в ее недра жители Красной планеты.

КАТАКЛИЗМ

ВО ВРЕМЯ КУБКА МИРА ОБЕЩАЮТ ЗЕМЛЕТРЯСЕНИЕ

Землетрясение на острове Окинава может резко повысить страховые взносы при организации Кубка мира по футболу. Очевидно, что футболисты подвергаются чрезмерной опасности попасть под очередной разрушительный катаклизм, который гораздо опаснее козней террористов.

Оказывается, японский остров, где в роскошных отелях близ города Кобе разместят футболистов, постоянно попадает в центр разрушительных землетрясений, и сейчас там каждый день дрожит земля. Местные жители к тряске давно привыкли, но неизвестно, как отреагируют приезжие спортсмены.

- Думаю, что реакция людей, впервые ощутивших на себе легкие толчки, будет нервной, хотя японцы уже не обращают внимания, когда от сотрясения в домах разбиваются оконные стекла, - говорит британский сейсмолог Роджер Массон. - С точки зрения размеров разрушений землетрясение в Кобе было самым большим в истории человечества. Но японцы после него постарались построить еще более устойчивые здания.

ОПАСНОСТЬ

СОЛНЦЕ СЖИГАЕТ ДО РАКА КОЖИ

Миллионы горнолыжников, которые начинают сезон на склонах альпийских курортов, подвергаются смертельному риску. Опасность заболеть раком кожи в горах значительно больше, чем на морском берегу. Врач Марк Бирч-Мачин говорит, что в последние годы ультрафиолет буквально съедает кожу горнолыжников даже при облачной погоде. В первую очередь страдает лицо. В итоге только в одной Великобритании ежегодно раком кожи заболевают 44 тысячи отпускников. Горнолыжникам советуют никогда не снимать перчаток, всегда высоко застегивать молнию воротника и скрывать глаза и лицо защитными очками.

ЭКОНОМИЯ

НА РАСТИТЕЛЬНОМ МАСЛЕ ЕЗДИТЬ ДЕШЕВЛЕ

Американца Чака Ранума не пугают цены на нефть. Он давно уже придумал и собрал двигатель, работающий на растительном масле. Он питает электричеством дом врача из миннесотского городка Майнот. На той же субстанции ездит и его автомобиль.

- Экономия невелика, - признается умелец, - зато я не порчу окружающую среду, не боюсь энергетического кризиса, а из выхлопной трубы моего фургона пахнет, как из "Макдональдса".

ИЗОБРЕТЕНИЕ

ДЛЯ КУБКА МИРА ИЗОБРЕЛИ САМОЗАБИВАЮЩИЙСЯ МЯЧ

Специально для матчей на Кубок мира по футболу изобрели супермяч, изготовители которого гарантируют, что он будет лететь точно туда, куда его пошлют. Немцы 4 года изобретали умный мячик и испытывали его с помощью специального робота-футболиста, запрограммированного на определенную силу и угол удара. Внешне мяч ничем не отличается от других, но футболисты и, в частности, принимавший участие в испытаниях Дэвид Бэхем убедились, что он идеально слушается игрока, летит прямо и с большей скоростью.

РАССКАЗ О ДОБРОМ ЧЕЛОВЕКЕ

Я хочу рассказать читателям "Самур"а о добром человеке, чья честность и скромность, преданность и трудолюбие всегда были примером для окружающих. Он один из тех, для кого любовь к отчизне, долг перед Родиной превыше всего.

Речь идет о Шихнаби Шихнабиеве. Родился он в 1924 году в селении Укур Кусарского района.

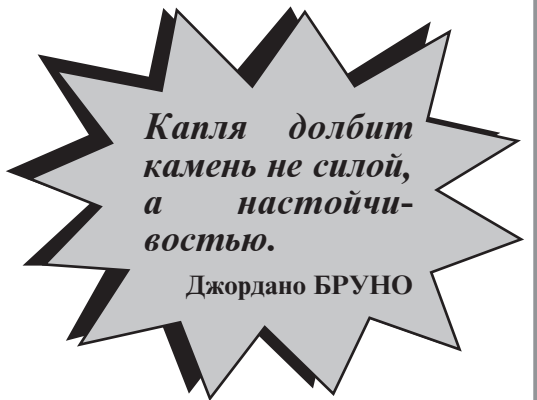
Учился в Укурской начальной, затем Яргунской средней школе. После школы работал бригадиром колхоза "Красный Октябрь" в родной деревне, а затем секретарем Укурского сельсовета.

В годы Великой Отечественной Войны принимал участие в боях на передовой. Его многочисленные ордена и медали свидетельствуют о боевых подвигах отважного воина:

- Боевая медаль "За отвагу" - за форсирование Днепра;
- Орден "Красная Звезда" - за бои в преодолении Карпатского хребта;
- Орден Отечественной войны II степени - за боевые действия и отвагу у озера Балатон Венгрии;
- Орден Отечественной войны I степени - за взятие Будапешта и т. д.

Шихнеби Шахвеледович во время войны четыре раза получал благодарность Верховного командующего И.В.Сталина.

Он служил в рядах Советской Армии до 1956 года. В этом же го-

ду Ш.Шихнабиев поступил на вечернее отделение Института Нефти и Химии. В 1958-82 годах он работал в органах МВД Азербайджана, был начальником финансово-планового управления. За честную и усердную работу на этой должности проработал сверх нормативного срока. Ему было присвоено звание "Заслуженного работника МВД СССР". В 1982 году полковник Шихнаби Шихнабиев вышел в отставку. После отставки работал в Госплане, Баксовете, в Главколхозстрое.

Сейчас ветеран на заслуженном отдыхе в окружении своих детей и внуков. Каждое лето уезжает в родное село Укур Кусарского района, где ему все дорого и близко, где ждут его обычные земные радости.

Габиль САМЕДОВ

"МЕРСЕДЕС" ПОДЧИНИТСЯ ГОЛОСУ

Осенью 2002 года в автосалонах Германии появится новый лимузин - "Мерседес" с голосовым управлением. Теперь водитель будет только отдавать приказания, а умная машина сама выполнит все его желания. Цена последнего чуда техники производителями пока не установлена.

КИТАЙЦЫ ДОЕДАЮТ ПОСЛЕДНИХ ЗМЕЙ

Как известно, самым изысканным деликатесом у китайцев считаются блюда из змей. Ежегодно они съедают свыше 10 тысяч тонн пресмыкающихся. Ученые опасаются, что благодаря таким неумеренным аппетитам змейки могут исчезнуть с лица земли, а ведь их яд еще и очень эффективное лекарственное средство.

МОНГОЛЬСКИЕ ВОЛОСЫ ИДУТ НА ЭКСПОРТ

В монгольских парикмахерских цирюльники набивают мешки волосами, состриженными с голов своих

ЭТО ИНТЕРЕСНО

клиентов, и сбывают их в соседний Китай по 10 центов за килограмм. Как утверждают китайские бизнесмены, из жестких монгольских волос получают не только отличные парики, но и первоклассные одежные щетки.

В МАГАЗИН ПРИНЕСЛИ БЕСЦЕННОЕ ОЖЕРЕЛЬЕ

Когда в ювелирный магазин в Дублине вошел неизвестный гражданин и попросил оценить имеющееся у него украшение, продавец впал в экстаз, потому как клиент принес золотое ожерелье бронзового века, которое древние ирландцы считали счастливым амулетом и носили с детства. Изготовлена была драгоценность 3 тысячи лет назад, и назвать ее цену не представлялось возможным. Где его взял простой ирландец, неизвестно. К сожалению, показав свою вещь специалистам, он сразу же ее лишился. По ирландским законам такого уровня ценности, найденные на территории страны, принадлежат государству, причем без всяких 25%. Сейчас ожерелье находится в Дублинском националь-

ном музее, где его скоро выставят на всеобщее обозрение.

ЕГИПЕТСКИЕ ФАРАОНЫ БЫЛИ ОБЕЗЬЯНАМИ

Египетские археологи обнаружили древнее захоронение, поставившее ученых в тупик. В гробнице, место расположения которой держится в строжайшей тайне, внешне все обычно. Каменные саркофаги, драгоценности, мумии. Только вот среди покойников нет ни единого человека - одни гориллы, похороненные с царскими почестями. До сих пор ничего подобного египтологам не встречалось.

ВРАЧ ИЗОБРЕЛ ВОЛШЕБНУЮ ЧАШКУ

Инженер медицинского оборудования Эдвин Декстер изобрел чашку, вмещающую поллитра жидкости. Пока пьешь из нее чай, сок или молоко, чашка исследует гортань, носовую полость, а также глаза человека, после чего выдает данные о физическом состоянии организма. Если он требует вмешательства врача, чашка меняет цвет, становясь из голубой красной.

Делайте что хотите, только не худейте

Американский психотерапевт Джорджина Уорд-Селлофф заклинает свою помешавшуюся на стройных фигурах нацию не худеть. Ей, главному в стране специалисту по психическим расстройствам, связанным с похудением, больше, чем кому бы то ни было, известно, что любая даже трижды научно обоснованная диета принесит организму больше вреда, чем пользы.

- 90% людей начинают избавляться от лишних килограммов только потому, что чувствуют неуверенность в себе, неудовлетворенность в работе или личной жизни, - говорит она. - Они садятся на диету из надуманного чувства долга, не понимая, что все их проблемы связаны с психологией, а вовсе не с физиологией.

Поэтому доктор Уорд-

Селлофф составила краткий перечень убедительных причин, по которым ни в коем случае не стоит избавляться от лишних килограммов.

1. Садясь на диету, вы живете исключительно в будущем, **обрекая себя на унылое существование** в дне сегодняшнем, забывая... быть счастливыми.

2. Диета лишает вас **возможности нормального человеческого общения**. Вы избегаете праздников и вечеринок, а оказавшись за столом, портите людям настроение и аппетит, гоняя по тарелке

тошнотворную вареную морковку и кривясь от вкусных вещей.

3. Как правило, **вместе с лишними килограммами люди теряют и ум**. Еще бы - ведь их теперь интересуют только собственное отражение в зеркале да цифры на весах, а о реальной жизни и тем более собственной душе они забывают.

4. **Сидеть на диете невыносимо скучно**. Такой человек может думать и говорить исключительно о подсчете калорий, жирах, вредной пище и частоте собственного стула.

5. Худея, **вы можете превратиться в настоящего урода** задолго до того, как примете вождельный вид ходячего скелета. Здоровый радостный блеск ваших глаз заменит мрачный маниакальный огонек.

6. Тот, кто слишком добросовестно подошел к процессу, **может заработать анорексию или булемию и стать пациентом психбольницы**.

7. Диета, как правило, **не улучшает общее состояние здоровья** - особенно та, которая обещает фантастические результаты в кратчайший срок.

ДАГЪУСТАНДАЙ КХЪИЗВА...

БАДЕДИ ДАМАХЗАВА

Къурагъ районада Хадиджат баде тийижир касни авач. Вичин 99 йис хъанвай ам, 16 хтудинни 20 штудин баде я. Ада хайибу-ралди дамахда, вичин умууръ яргъи ийизвайди веледрин агалкунар я лугъуда. Хадиджат бадедин хва Ягъияди Дагъустандин Огни шегъердин болницадин къилин духтурвиле къвалахзава. Адахъ къве хвани къуд руш ава. Рухваря тир Фетуллагъа Москвадин Плеханован тварунихъ галай Академия акъалтарна, Сейфуллагъа Дагъустандин Гъукуматдин Университетда къелзава. Рушар къудни духтурар я.

Хадиджат бадедин руш Паацай Игит диде я. Адан веледрикай Надир Дербентдин болницадин къилин духтур, Садир кикбоксингдай Европадин чемпион, Адил Москвадин Халкъдин Майшаддин Институтдин аспирант, Некъият муаллим, адан хва Артур самбодай Дагъустандин чемпион я. Хадиджат бадедихъ къелунихъ ва спортдихъ галаз машгъл жезвай хтулар мадни ава. Абуру вичин бадедин дамах я.

Ризахан МЕГЪАМЕДАГЪАЕВ

ПАГЪЛИВАНАР ПАРА ЖЕЗВА

Стлал Сулейман районада азаддиз къуршар къун, дзюдо ва самбо мадни вилик физва. Ина спорт вилик тухун патал Рамазан Къурбанов, Телман Къурбанов, Хасмет Къазиханов хътин твар-ван авай пагъливанри гъакъисагъ-вилелди зегъмет члугвазва. Къасумхурел дзюдодин ва самбодин мектеб ачухнавайди СССР-дин чемпион, Европадин чемпионатдин призер Рамазан Къурбанов я. Райондин хуърера тренервиле къвалахзавай Хасмет Къазиханов самбодай Кемерово вилайтдин ва Дагъустандин чемпион я. Гъа ихътин алакунар авай ксарин куьмекдалди районада пагъливанрин къадар къвердивай пара жезва.

Загъир ТАГЪИРОВ

САНАЛ КЪВАЛАХЗАВА

Газетар ва журналар къин мадни хъсандиз тешкилун патал республикадин чкадин изданийри ва алакъадин идарайри санал къвалахзава. Гъа и карди хъсан нетижар гузва. Республикадин, районрин, гъакъи шегъеррин газетрин къадар къвердивай артух жезва. 2001-йисан къвед лагъай паюна абуру 153059 экземпляр тешкилна. Эгер виликдай Дагъустанда 40 жуьреба-жуьре газетар ва журналар чапдай акъудзаватла, гила абурун къадар 50-дав агакънава. Милли члаларал газетар вахт-вахтунда акъатзава, къиметарни агъузбур я. Гъавилляй абуру къинин къвалахни асант хъанва.

Жабраил АЛИСУЛТАНОВ

РУШ КІАНИДАЗ ЦЕ, ЧАН ДИДЕ.

Ширасардин къилляй къилиз
Лацу манат хураллай руш.
Дидеде гуз, бубад тагуз,
Чан аламаз суравай руш.

Къакъан синел сил цада за,
Къушарин пай, къушарин пай.
Жибинда ич кутада за,
Булахдаллай рушарин пай.

Ич вегъена кард ахъая,
На Яргунрин багъларалди.
Няналди хъша къелем,
Рагъ акіида дагъларалди.

Рушан диде хърак гала,
Чаз хъчарин афар ийиз.
Руш эвична варарихъ ква,
Гадад галаз гафар ийиз.

Тарал ичер вуч къерида,
Ичер алаз тамавай тар.
Ирид йис тир чинеба къанз,
Ашкарадиз акъатай яр.

Эслид сурун къилихъ галай,
Хел-хилевай хурмадин тар.
Эсли къейи сурадал ша,
Ушар авай дурнадин яр.

Ахцегъ(а)рин Самбурдин вац!
Гъар дердинин дарман ялда.
Руш къанидаз це чан диде,
Инсан вад къан мугъман ялда.

Лагъайди:
Узьлуфат МЕВЛАНОВА,
Кцлар райондин Мучугърин хуър.

Къелемдиз къачурди:
Азаде КЪУБАТОВА,
ДГУ-дин Бакудин филиалдин студент.

(КІВЕНКІ 2001-ЙИСАН
30-НОВАБРЬ, 28-ДЕКАБР ТИЛИТРА)

Са-къве гъафтеда Аният секин жеддай. Анжах са къадар вахтар ала-тайла мадни къиферин агъвалат тикрар хъжедай. Садрахъ гъульгъди ягъайди хъиз ахварай аватай Аниязтаз вичин винелай эвична катзавай къифер вилералди акуна ва ада гъасятда гъульгуз абуру гъа-хъай теквен къалурна. Рақларин сивяй хъиз къакъатнавай къве къулун арадиз гъахъай эхиримжи къиф Алимураразди акуна.

Пакамахъ Алимурарада теквен кевирна вичин папаз лагъана:

- Гила мад къиф акъатдай чка амач,
архайиндиз къус.

Анжах гъич са гъафтени алат тавунмаз Аният мадни як атлайди хъиз, цлугъна ах-варай аватна. Алимурарад хъел акатна:

- Хийр хъуй, я руш?

Кичела рангар атанвай Аниязтаз къва-лин пиплевай теквен гъульгуз къалурна. Алимурарад мягътел хъана:

- Им цийиз авунвай теквен я жеди.

Тавдин къвале къифрен теквен ава лагъай ван хъайила яран дидедин кефи-яр члур хъана. Ада гъасятда теквен ханвай шуьшейрив ацлурна, ахпа аниз сувагъ га-на. Къвед-пуд юкъуз къиферин ван акъат-нач. Анжах ахпа абуру къвалин муькуь пипляй теквен акъудна. Са гафуналди, къвалевайбуруз секинвал гузвачир гагъ сан-лай, гагъ муькуь патай цлан къан тирвал теквенар акъудиз къвализ гъахъзавай къифери. И карди Аниязтаз регъятвал къакъуднавай. Шумуд чкадал желеяр тунвай-тлани, и завалар желеда гъат-завачир. Къифер къан патал-ди къвализ гъанвай Царак твар алай кацни абурун вягъ-тедай физвачир.

Садра Аниязтаз яран дидеде - и дунья акунвай рехи дишегълиди фикирлудаказ лагъана:

- Аквар гъаларай и завал-риз чи къвалин къан хкудиз къанзавай хътинди я.

***

Июльдин юкъвариз, гад къватлдай вядеда хуьре гъулгъула гъатна. Вирибу-ру чпин никлера къуьлерин къилер буш тирдакай ихти-латзавай. Идакай хабар къур Алимураради Аният никлиз атайла пагъ атлана амуькна: къуьлуьн къилера твар ава-чир. Им лугъуз тежедай хътин аламант тир.

- Гъайиф къведай кар я.

Чи каш акъалт тавуртла хъсан я. Къифери вири гад ялна куьтягнавай хътинди я.

Гада лагъайвал хъана. 1930-йисуз хуьре, магалда, виринра агъалийриз азим каш фена. Инсанри ийир-тийир ква-дарна.

Декабрдин сифте йикъар алуькнавай-тлани, гъаваяр чими тир. Кандудай эхи-римжи чанг гъуьр акъудна лавашар чурур-далай къулухъ яран дидеде Аниязтаз лагъана:

- Никлиз фена мишекуьррин теквенар эгъуьнна къанда.

Мишекуьрар къариди чуьлдин къифе-риз лугъудай. Амма абурун теквенар эгъуь-нин вучтин сир ятла Аниязтаз чидачир.

Эхирни абуру къве къунши папахъ га-лаз санал чуьлдиз фенай. Веькер къуру-на члула хъанвай накъада къиферин тек-венар къатлунин четин тушир. Са члехи теквендин агакъайла къариди Аниязтаз анаг эгъуьнин тапшурмишна. Свас перчив теквендин пад-къерех эгъуьниз эгечна. Зур юк къван дериндиз фейи пер са хуь-туьл затлунив галуькайла Бикиди гъил хве-на. Ам вилив хуьзвай къариди гъасятда гъилеривди накъв чализ башламишна лагъана:

- Ина къуьлуьн гъамбар ава.

Къвалар ва винел пад къуру цамарив-ни пешерив кевирнавай и гъамбарда са -

рубугъадин къуьлуьн тварар акъван са-лагъадивди къватлнавай хъи, вирибуру пагъ атлана амай. Къунши папарикай сада лагъана:

- Завалрин салагъяр аквазвани квез?

- Де вахт квадармир, маса теквен-рихъни гелкъвена къанда, - лагъана къари-ди сусаз буйругъ гана. Анжах ада къвач алтадиз акурла, свас секинарна. - Исятда теквенда къифер авайди туш, абуру киче-ла гъарма санихъ катнавайди я.

Аниязтаз чантадиз цлуд килодив агакъна къуьл къватлна.

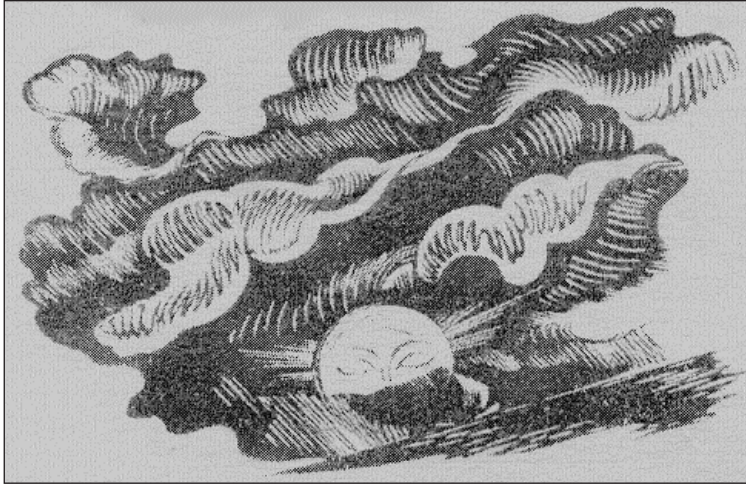
И агъвалатдикай вири хуьр хабардар хъана. Жемят никлеравай мишекуьррин теквенрал гъавалат хъана. Чуьлдай техил гъат тавур касни амуькнач. Виклеьгбуру лагъайтла, никлерай са шумуд шешел те-хил къватлна.

Ахпа аялар тамун къиферин теквен-рихъ гелкъвена. Абуру гъар юкъуз тамай жибиар шуьмягъривни пиперив ацланваз къведай.

Каш члугъазвай инсанри эгъуьн тавур са твекни туначир. Инсанар чпел гъава-лат хъанваз акур къифер и чилер гадарна яргъариз акъатна.

Муькуь йисуз никлера жемятдивай гад къватлна куьтягъиз тежедай къван техил хъанай. Са шумуд йисуз ина къиферин гелни ахкунач. Анжах азим члвалди

ЙИФЕН ИХТИЛАТ

хуьруьнвиар и гъвечли гъаванрин зегъ-метчивиликай рахаз хъана. Хуьтуьн гъазурвилер патал къвалахна къанзавайди къатлузвай и завалар хуьруьн темпел кса-риз чешне яз къалурзавай абуру...

***

Цуькверан чин цифеди къунвай пел хъиз атлугънавай. Гъамиша лугъуз-хуьуре-дай, жинерар квайди хъиз, санал акъваз тийиз гъерекатда жедай руш а юкъуз ме-сикай перишан яз къарагънай ва фин-дикъни акъуд тийиз вичин кракихъ галаз машгъл жез башламишна. Яран вах кефсуз яз акур Аниязтаз эхиз хъанач:

- Вахъ вуч хъанва, ви хатурдихъ хуьлур-навани?

- Ваъ! - Къанзи-такъанз жаваб вугана руша. Ингъе, и жавабди риклик къалабулух кутазвай, секинсузвиликай хабар гузвай.

Вичин шад ванцелди гъамиша вирибурук рубгъ кутадай Цуькверан перишанвилер къвалевайбуруни къатлузвай. Рушай гафни акъатзавачир, вичин къвалахрихъ галаз машгъл тир ам. Цуьквер датлана са квехъ ятлани къекъез акур Аниязтаз риклиз рехъ хъанач:

- Квадарнавай зат авани вуна?

Эхирни рушай вил акъатна:

- Зи туплал квахънава.

- Гъи туплал, а багъалу къаш авайди?

- Эхъ, дедивай къачур туплал.

- Ам туплукай хкудна эцигай чка ви риклел къевезач жеди.

- Столдин винел тунвай за ам.

Аният къвал тирвал туплалдихъ къекъез башламишна, ингъе ам юх-диз акъатнавай.

Нянихъ и кардикай вири хзанди ха-бар къуна. Мадни вирибуру туплалдихъ къекъевена, анжах къвале адан гелни амачир.

- Каликай нек цадайла туплал цура аватна тахуьй? - жузуна Милея. Ан-жах гъвечли вахан гафар кваз къунач руша. Гъайифар хъанвай дидедиз вичин саягъда рикл-дуркун авуна:

- Квахъайди дигена туплал хуьй, я ди-де, мад вучда къван? Ам садани ту-

плухъ кутан тийиз гъакъ алайди тир.

Са герендилай Цуьквера явашдиз хълагъна:

- Нянихъ булахдал фидайла туплал зи гъилик галайди тир. Йифиз ам туплукай хкудна столдин винел эцигай легъзени зи риклел хъсандиз алама.

- Столдал алай шей квахъиз къа-ле чуьнуьхгумбатлар авани мегер?

Яран дидедин кирсеба гафари Анияз-тан риклик хуьлурна. "Зал шак гъизва тахуьй?" - фагъумна ада. Анжах Менсията вичин рушаз ахмурарзавай:

- Квил-квилел алачир Цуьквер я ман. Сад лагъай гъилер яни мегер?

Са гъафтедин вахтунда къвале элкъез-хквез туплалдикай ихтилат авуна, ахпа ам вирибурун рикледай алатна.

И вакъадилай са къадар вахтар ала-тай кумазани, Менсиятан туплал квахъна. Вичин къунши Айишатаз ихтилатзавай къариди:

- Къуд-вад йис къван тир за жуван закъл туплукай хкуд тийиз. Тини ишиндай-лани ам туплукай хкуддачир за. Сенфиз гъикъ ятлани закъл стулдал эцигнай.

Экуьнахъ къарагъайла жуьгун хъувунач ам заз. Аламантдин кар я.

Рушари дидедин мес-къуьж ништа, шумудра акъад-астан авунатла, анжах туплал жагъанач хъи, жагъанач. Эхирни абурун къил чпин къайгъуй - рик какахъна ва и кар рикле-лай алатна.

Анжах хажалатди хажалат хада, лугъуда бубайри. Гъикъ ятлани вичин яран дидени яран вахар перишан яз тав-дин къвале ацукънаваз акур Аниязтаз риклик къалабулух акатна:

- Мадни вуч хъанва, куь рангар атанва хъи? Милея рақларар цлаз янавай тлак къалурна лагъана:

- Къизилдин затлар михъиз юхдиз акъатнава.

Аниязтаз вичин риклин гъал атлайди хъиз хъана.

Тавдин къвалин тлалун ви-ридалайни къакъан дезгедал гъвечли шуьшедин къапуна са капаш къизилдин затлар авайдакай Аниязтаз хабар-дар тир. Хуьруьн вири къва-лера хъиз Гъажимурадан хзандихъни даплар алай чка авачир. Гъавилляй къизилар аялрин гъил хуьлун тийидай къакъан дезгедал хуьдай.

Шумуд йисар тир абуру шуь-шедин къапуна аваз. Са шу-муд варз инлай вилик Анияз-та абуру акъудна сода галай цъй чуьхвена, цларцлар гу-далди михънай. Гила и кар

рикелел хквез Аниязтаз вичи-вичиз туьнбуьгъар ийизвай: "Ваз кар-члал ама-чирни, маса ийидай къвалах авачиз тирни, дзи-дзийрив къуьгъваз?"

***

Гъажимурадан къвале къизилдин за-тлар квахънава лагъай хабар фадлай хуьруьз къланвай. Булахдал, кимел, ра-трлал, регъве - са гафуналди, эл къватл жезвай чкайра вирибуру авайди гъа и их-тилат тир. Анра ийизвай суьгъбетар Анияз-тави агакъзавай.

Садра салаз пер ягъизвай сусан япарихъ рекъай физвай къве дишегълидин гафар галуькна:

- Им маса касдин къвалах туш, угъри вуж ятлани къале авай хътинди я.

- Гъелбетда, маса касдиз ви къвалин къене вуч аватла гъинай чир хуьй.

- Им тахъана чи хуьре угъривал хъайи-ди туш...

Аниязтаз муькуь гафарихъ яб акализ хъанач. Къиле кута акъур хъиз хъана адаз. Къвачин къилел пат гуз тахъана, атлай тар хъиз чилел ярх хъана свас. Азим члвалди вич-вичел хтанач ам. Эхирни са гужунал - ди чилелай къарагъна, шулу хъанвайд хъиз пад ягъаз-ягъаз салай акъатай Аниязтаз къвализ хтана. Адан къил элкъезвай, вилерилай мичивал физвай. Азим вахтунда ам ик амуькна. Садлагъана адан япарихъ яргъалай ванер галуькна:

- Чи ханум гъинава? - Им яран диде-дин ван тир. "Ханум" гаф ада са масакла, рахшанд ийидай саягъда лагъана. - Са члиб чилиз пер ягъана галатнавани?

- Бес ам галатдайди тушни, я диде? - лагъана Милея. Гъамишанда хъиз сусахъ ялна ада. Цуьквералай тафаватлу яз Милеяз Аниязтаз гзаф къандай.

Эхирни Аниязтаз къачел къарагъна. Яран дидедин айгъамрихъ яб акалунилай залан пар хажун регъят яз аквазвай адаз. Ам башкълуриз твал ягъизвай хайибурув агатна вичин къвалахдив эгечна.

Седакъет КЕРИМОВА

(Гуьгъ ама).

Гъамди вичин ху-
ра акъвазиз жезва-
чирди гъисс авур-
ла, мадни гужлу-
даказ басрух гуда.

Уилям ШЕКСПИР

“САМУР” ДИН МЕКТЕБ

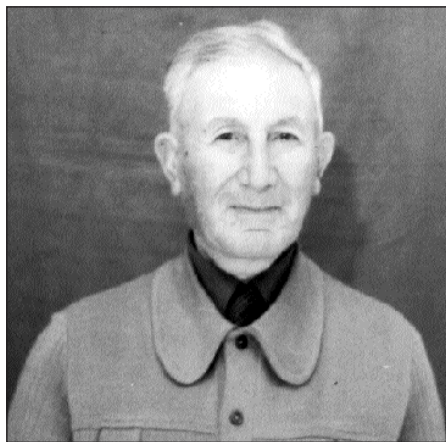
ВИКІЕГЪВИЛИН РЕХЪ

- И дуньяда гьар инсандихъ вичин рехъ ава. Уьмуьрдин рехъ. Инсанрин уьмуьрар хьиз, абурун рекьерни жуьреба-жуьре я. А рекьерихъ садазни ухшар тушир къетленвилер ава. Зи уьмуьрдин рехъ лагъайтла, чан хтул, за жува хъяна. Иикъан къарай, йифен ахвар авачир рехъ хъяна за. Им гьаклан ваъ, виклеговилин рехъ тир. И дуньядин четинвилерин хура акъвазун, абуруз дурум гун, маниивилериз уфтан хъяна уьмуьрда жуван лайихлу чка къун виклеговал тушни бес?

Ингье, гила зи 90 йис я. А йисар зи вилерикай шикил хьиз карагзава. Виликан жаванвални виклеговал амачтлани, за жув гзафни-гзаф хушбахт инсандай гьисабзава, вучиз лагъайтла зун ара датлана Ватандин ва халкъдин вилик жуван буржи бегъемариз алахъна...

Гъа и гафар лагъана кисна, вилер вилера аклурна заз килигна ада, си-ви чуькъ тийиз, гъилин хатларалди кхъенавай са шумуд чар къалурна. Ибур ада вичин уьмуьрдин гьакъиндай цийиз хъиз башламишнавай рикел хкунар тир...

Исаев Гъажи Къадиран хва 1912-йисуз Къуба уезддик акатзавай Кцларин Эчлехуьре дидедиз хъана. Сифте хуьруьн муллаханада клелай ада, гъугъуьнлай Яламадин сифтеган мектеб акъалтарна. Амма бубади, дунья акунвай Къадира гъа идалди куьтягъна виже къведач лагъана, ам клелун даварун патал Дагъустандин Буйнакск шегъердин педучилищедиз ракъурна. Тафаватлувилелди имтагъанар гана пе-

дучилищедиз гъахъай Гъажиди ина къуд йисуз педагогикадин рекъяй чирвилер къачуна ва гъакни скрипка ягъиз чирна. Гуьгъуьнлай ада скрипка тардалди эвез авуна.

1930-йисалай къил кутуна Гъажи Исаева муаллимвиле клвалахна. Сифте Дербент райондин Лукларин хуьре, гуьгъуьнлай Кцлар райондин Яргунрин хуьре, 1932-йисалай Пигъиррин хуьре муаллимвал авуна. Пигъира ада драмдин къватлал, лезги члалал савад артухарун патал курс, лезги манияр лугъудай, къуьл ийидай гъевескарар патал къватлал тешкилна. Гъа идалди ада жегъилриз дидед члал мадни кланарна.

1935-йисуз Гъ.Исаев Яргунрин юкван мектебда урус члалан муаллимвиле клвалахал акъвазна. Ина ада

гъакни музыкадин къватлал туьклуьрна, аялриз лезги макъамар чириз башламишна. Герек тир къван музыкадин зерятар вири гъилик авуна аялрив вугана. Ада арадал гъайи драмдинни музикадин къватлалри къунши хуьрерани тамашаяр къалурнай ва концерттар ганай. Са вахтунда аялриз хайи члални хайи адетар кланариз алахъай Гъажи муаллимдиз кеждиз килигайбурни хъана. Ада са куьникайни кичле тахъана, вичи гъиле къур кар эхирда къван даварна. 1939-йисуз Эчлехуьруьн мектебда клвалахдай вахтундани Гъажи муаллимди ара датлана лезги меденият теблигъ авуна.

Ватандин Члехи дяве къарагъайла ада вичин хизандихъ галаз санал фронтдиз алахъдай къван вири куьмекар гана. Гъавилай Гъажи Исаев са ордендизни къуд медалдиз лайихлу акунна. Амма авайвал лагъайтла, адан дамах и наградаяр ваъ, хайи веледар я. Веледрикай рахадайла ада сивик хъвер кваз лагъана:

- Зун абурулай пара рази я. Зи уьмуьр яргъи ийизвайди веледрин бахтлу уьмуьр, абурун агалкъунар я, чан хтул.

Эхъ, бубадихъ рази тежедай себебар авач. Хва Шамила химиядин илимрин кандидат яз Москвада клвалахзава. Муькуь рухвайрини институтар акъалтарна - Къадир духтур, Абубекер ва Гъамид инженерар я. Жемила азим вахтундалди Нафтларин ва Химиядин Институтда лабораториядиз регъбер-

Виклегов инсандин хурук дагъларивайни давам гуз жедач.

Лези халкъдин мисал

вал гана. Гъажи муаллимдин руш Бахиханум шаир, риклиз эсердай шиирин автор я.

30 хтул, шул ва птул ава Гъажи муаллимдихъ. Абуруни чпин члехи бубади хъиз виклеговилин рехъ къунва. Адан хтулрикай Исади ва Сеймура Москвадин Тамарин Майишатдин Академиядин аспирантурада клелзава. Муькуь хтулди - Исаева Эврикади Москвада аспирантура акъалтарнава. Ада и мукъвара биологиядин илимрин кандидатвилдин диссертация хуьда.

Веледрикай, хайибурукай рахадайла дамахда Гъажи муаллимди. “Дунья ислягъ хъурай, абур бахтлу хъурай, вири веледриз гъамиша рагъни бахт хуьруьрай” лугъуда. Веледри лагъайтла, Гъажи муаллим хътин агъсакларин вафалувили, кланивили, дурумлувили чи уьмуьр хуьзвайди хъсандаказ къатлузва. Ви 100 йис кьейд ийидай югъ алуькьрай, вун вири патарихъай мадни вине хъурай, Гъажи муаллим!

Гуьлхар ГУЪЛИЕВА

ДАГЪУСТАНДИН ЮКЪВАН МЕКТЕБРА

ЧІАЛ ХУЪЗВА

Стлал Сулейман райондин юкван мектебра лезги члалан михъивал хуьн ва ам вилик тухун патал хъсанвилехъ гзаф дегишвилер кбиле физва. И карда тафаватлу жезвай мектебрин “Лезги члалан иесияр” твар алай диплом гузва. И месэла къарагъарайди райондин “Куьредин ярар” медениятдин макан я. Сифте яз “Лезги члалан иесияр” дипломдиз 2000-йисуз Кулан Стлалрин мектеб лайихлу хъана.

Члалан михъивал хуьнин карда Агъа Стлалрин, Вино Стлалрин, Къасумхуьруьн юкван мектебар иллаки тафаватлу жезва. И мектебра лезги члалан месэлайриз талукъарнавай цлан газетар, эдебиятдин стендар, аялри эцигъзавай тамашаяр, шиирин, манийрин, къуьлерин конкурсар ери авайбур я.

ТИЕБИАТ ХУЪНИН МЯРЕКАТАР

Дербент шегъерда 20-далай виниз юкван мектебар ава. И мектебра чирвилер къачун патал вири мумкинвилер ава ва и рекъяй къазанмишнавай агалкъунарни тимил туш. Эхиримжи вахтара ина мектебрин гъаятар къацу авунин, тарарихъ ва цуькверихъ гелкъуьнин клвалахар, экология михъиз хуьн вилик тухун патал цийи мярекатар - конкурсар кбиле тухун деб хъанва. И рекъяй шегъердин 12, 20 ва 21-мектебри иллаки чешне къалурзава.

ЧІУРИЗ ТЕЖЕДАЙ АДЕТ

Хасавюрт райондин 14 агъзурдав агакъна лезгийр яшамин жезвай Къурушрин хуьруьн юкван мектебра Магъачкъалада террориствилдин гъерекатдин нетижада телеф хъайи лезгийрин члехи алакьунар авай пагъливан Судябег Шихрагъимован приз патал азаддиз къуршахар къунай турнир тухун члуьриз тежедай адетдал элкьвенва. Цли и турнирда Хасавюрт шегъердин ва райондин вири юкван мектебри ишти-ракада.

Саидагъмед АБДУРАГЪМАНОВ,
Дербент шегъер.

ЧІАЛ ТИЙИЖИРДАЗ

“... Лезги члал течирдаз гъич фарс чир жени?” И гафарин автордихъ гзафни-гзаф чирвилер, алакьунар авай же-ди, вучиз лагъайтла ибур гъар са касдивай лугъуз жери гафар туш. Ибур Лезги Салигъан къелемдикай хкатнавай гафар я.

XVII виш йисан виридалайни къудратлу сеняткаррикай сад тир Лезги Салигъ Куьре вилаятдин Вино Ярагърин хуьре дидедиз хъана. Ада сифте хуьруьн муллаханада, гуьгъуьнлай медресада клелна. Са вахтунда шаирди Ярагърин хуьруьн медресадиз регъбервал гана. А вахтунда им Къафкъаздин виридалайни хъсан медресайрикай сад тир. Сифте яз Салигъа вичин медресада клелзавайбуруз араб члалахъ галаз санал фарс ва туьрк члаларни чириз башламишна. Устаддиз вичиз араб, фарс ва туьрк члалар хъсандиз чидай ва ада дидед члалал хъиз, и пуд члалални шиирар тесниф авунай. Рагъэкъечдай патан уьлквейрин ва Азербайжандин эдебиятдикай вичихъ дерин чирвилер авай Лезги Салигъан туьрк (азербайжан) члалал яратмишнавай эсерар гзаф метлебуьр, вичи дережадинбуьр я. Азербайжан члалалди ада къушмаяр, герайлияр, баягъяр, муьхеммесар, тежнисар, гъезелар кхъенай. Салигъан хайи лезги члалал гзаф рикл алай. Гъавилай ада хайи члал кваз такьуна, анжах фарс члалал шиирар тесниф ийиз алахъзавай са бязи лезги шаирриз туьнбуьгъар авуна абуруз клвенкве лезги члалалди кхъин меслят ийизвай, хайи члал тийижирдаз маса члални бегъемдиз чир жеч лугъузвай. Ада вичин и фикирар азербайжан члалалди къелемдиз къачунвай “Нэ билсин?” шиирда баян авунай. Шаирдин азербайжан члалалди яратмишнавай са шумуд эсер Мавлуд Ярагъмедован “Дагъустандин савкъватар” ктабда гъатнава.

XVII виш йис лезги халкъдин уьмуьрда хъиз, эдебиятдани мураккаб девиррикай сад тир. И девирда яшамин хъайи шаирри халкъдин залан уьмуьрдикай, чапхунчийрин вагъшивилерикай, ватандин четин гъаларикай азим эсерар кхъенай. Гъа инал заз хайи члалан къадир тийижир са бязи лезгийриз лугъуз кланзава хъи, а четин девирда а ксарилай икван крар ийиз алакьнатла, бес чун вучиз вичихъ гзаф мумкинвилер авай гилан аямда дидед члал ла-

йихлувилелди хуьз эгечизава? Гъил-гъиле, къуьн-къуьне туна чна са-садаз куьмек гун, дидед члалал чапдай акъатзавай газет къачун, члал квадар тийин.

И мукъвара зал са жегъил руш дуьшуьш хъана, адаз за “Самур”дикай ихтилатна ва газет кхъихъ лагъана.

- “Самур” вуч я? - жузуна ада.

- Гъикл вуч я!? Хайи члалал акъатзавай газет я ман!

- Вучда за дидед члалакай? Дидед члал чир хъуникай заз хийир авани мегер?

Заз хуьлгудай гаф жагъанач. Зи риклел чи зурба сеняткар Лезги Салигъан шиир хтана.

Альбина ЖАЛАЛОВА,
ДГУ-дин Бакудин филиалдин студент.

Лезги Салигъ

ЧИР ЖЕНИ?

Варз я вун, Рагъ я вун лугъузвай ашукъ,
Лезги члал течирдаз гъич фарс чир жени?
Клел тавур бендедиз элифни, бейни,
Эдеблу са клвалах, я тарс чир жени?

Масад гъикл чир хъурай, вич тийижирдаз?
Гъахъ вуч я, экв вуч я, мичл тийижирдаз?
Я Аллагъ, гъакъикъат, кичл тийижирдаз,
Аванд кар кваз такъаз, гъич терс чир жени?

Асул сиясатда аби течирдаз,
Мисалра твар авай Неби течирдаз,
Я вич, я вичин гаф, дебни течирдаз
Марифат, я акьул, я нефс чир жени?

Гъахъ риклел тагъана, ийизвайдаз негъ,
Гъикъван авуртлани на телегъ-белегъ,
Къабедиз, Багъададиз тефейдаз, Салигъ,
Я Шам, я Эрзурум, я Къарс чир жени?

60 İL SEVİMLİ PEŞƏDƏ

Talejini xalq maarifi ilə bağlamış, gənc nəslin təlim-tərbiyesini həyat amalı sajan, zəngin təcrübəyə malik müəllimlər Qusar rayonunda çoxdur. Onlardan biri də Ukur kənd məktəbinin sinif müəllimi, 78 yaşlı Muminat Məmmədbəyovadır. Peşəsinə son dərəcə vurğun olan Muminat müəlliməni doğma kəndində kiçikdən böyüjə kimi hamı sevir, haqqında hörmətlə danışıq.

Ukurda ibtidai, Jarcunda orta məktəbi bitirəndən sonra Quba pedaqoji məktəbində təhsilini davam etdirən M. Məmmədbəyova əmək fəalijətinə Böyük Vətən Müharibəsi illərində başlayıb. İki il təjinatla qonşu Kiriq və Piral kəndlərində çalışdıqdan sonra o, öz doğma kəndinə qayıdıb. 1948-55-ci illərdə burada məktəb direktoru olub.

1977-ci ildə jaşı ilə əlaqədar təqaüdə çıxan Muminat müəllimənin həyatının ən ağır dövrü başlanır. Məktəbə, pedaqoji iş

bütün varlığı ilə bağlı olan bir adam üçün işdən ajrılmaq çəkil-məz dərdə çevrilir. Nə yaxşı ki, dünya xeyrixah adamlardan xali dejil. Özgə dərclərini öz dərdi kimi qəbul etməjə öjrəmiş, bir vaxtlar Muminat müəllimənin dərslərini qəbul edən M. Həsənov direktor təj'in olunan kimi qoca-

man pedaqocu jenidən məktəbə dəvət etdi, onun üçün normal iş şəraiti jaratdı, qajğı ilə əhatə etdi. 16 illik fasilədən sonra sevdij peşəsinə jenidən qovuşan Muminat müəllimənin sevincinin həddi-hüdüdü jox idi. O vaxtdan o, məktəbdən ajrilmır. Çətin və mürekkəb həyat jolu keçmiş bu ağbırçək, neçə il əvvəl onu təklj-jin və ümidsizlijin mənğəsinin dən xilas etmiş insanın, bir il əvvəl dünyadan vaxtsiz getmiş M. Həsənovun bu jaxşılığın unutmur, tez-tez onun qəbrini jad edir.

Bu il sadə və mehriban, məktəbə vurğun Muminat müəllimənin pedaqoji fəalijətinin 60 ili tamam olur. Bu münasibətlə onu təbrik edir, uzun ömür, can sağlığı, çətin və şərafli işində müvəffəqijətlər arzulajırıq.

Albert Həsənov,
Qusar rayonunun
Ukur kəndi.

КЪЕГЪАЛ КСАР РЕКЪИДАЧ!

Гзаф йисара милициядин органра кВалахай, пенсияда авай подполковник, даим хийрлу крарихъ гелкъвей, инсанриз куьмек гуз алахъай, хайи ЧІал, меденият хуьн, вилик тухун патал гзаф зегьметар ЧІугур, Ватандин ЧІехи дяведа хъайи гуьлледин хиреривайни, танда амай минадин кІусаривай вич муьтІугьгариз тахъай, эхиримжи вахтара начагъ яз азим азият ЧІугур, амма садрани руьгьдал ажузвал тавур кьегьал лезги Сейфел Султанов и мукьвара рагьметдиз фена.

Вич КІлар райондин Четкуьн хуьре дидедиз хъайи Сейфел Султанов гзаф акьуллу, халкьдин таьсиб ЧІугвадай несилдай я. Алай вахтунда хуьре вири инсанри икрам ийизвай "Зуьгьрабан кьван" лугьудай пирни и несилдин лишан яз амайди я.

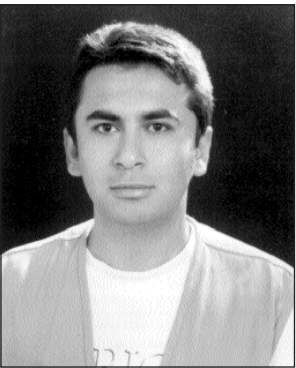
Адан дидедин ими тир кузунви Муьгьубали эфенди 1918-йисуз Кьубада эрменийрин аксина женг ЧІугуна, халкь ЧІехи мусибатдикай куьтягьнай.

Сейфел Султанов "Самур" газетдин дуст, адан таьсиб ЧІугвазвай кас тир. Кьуд йис идалай виликди ада чи редакциядиз ракуьрай чарче кьхьенай: "Руьгьдай ават мийир, балаяр, Аллагдай куь зегьметар кьвадар ийич. За "Самур"дин коллективдивай вичи кьунвай рехъ гьа икІ давамарун тІа-лабзава. Квез агалкьунар хьурай! Куь чан сагъ хьурай!"

Кье чи газетдин коллективди агьсакьал рикІел хкана лугьузва: "Вун гьамишалух халкьдин рикІе яшамииш жедай кьегьал ксарин жергеда ава, Сейфел муаллим. Ваз Аллагдай рагьмет авурай! Кьегьал ксар рекьидач!"

РЕДАКСІЈАМИЗІН ҚОНАҚ ОТАĞІ

НҮНӘР ӨЗГАН ЕТНІК МҮНАҚІШӘЛӘРІН НӘЛЛІ ЈОЛЛАРИНІ АХТАРИР

"Samur"un bu dəfəki qonağı əslən Türkiyəli olan Hünər Özgan 1994-cü ildə Ankara Universitetinin siyasi bilgilər fakültəsini bitirib. Təhsilini davam etdirmək üçün İngiltərəyə gedən gənc Sheffild universitetinin magistraturasını bitirib. İndi o, doktoranturadadır. "Azərbaycanın təhlükəsizliyi"

mövzusunda elmi axtarışlar aparən gənc alimin etnik münəqişələrin sülh jolu ilə həlli məsələsində mülahizələrini dinləmək maraqlı idi. O, neft kəmərlərinin təhlükəsiz çəkilməsi məsələsi ilə də ajrica məşğul olur.

Hünər Özgan İngiltərədə olduğu zaman "Samur" qəzeti haqqında müəjjən təsəvvürü olduğunu qəjd edərək onun bütün nömrələrini tapıb özü ilə aparmaq, orada məşğul olmaq istədiğini bildirdi. Qonağın xahişini nəzərə alan redaksiya hej'əti "Samur"un son 4 ildə çap olunmuş nömrələrindən ibarət qovluq düzəldib ona hədiyyə etdi. Hünər Özgan diqqət və qajğıja görə qəzetin rəhbərlijinə öz minnətdarlığını bildirdi.

"SAMUR"

**Кар авурди
крарин, кар
тавурди гафари
ин иеси я.**

OXUCU MƏSƏLƏ QALDIRJR ANA DİLİMİZƏ QAYGI GÖSTƏRƏK

Dil hər bir xalqın varlığını müəjjənleşdirən mühüm amildir. Xalqın, millətin formalaşmasında dil böyük rol oynajır. Ana dili xalqın vizit vərəqidir, onun mədəniyyətini, tarixini, özünəməxsusluğunu sübut edən sənəddir.

Bizim ana dilimiz ləzgi dilidir. Anamız bizə bu dildə ləjla çalıb, bu dildə dil açmışıq. Lakin təəs-süf ki, son illər ona qarşı bigənə olmuşuq, qejdinə qalmır, qajğısını çəkmirik. Biz dövlət dilimiz olan Azərbaycan dilini mükəmməl bilməli, onu sevməli, buna şübhə ola bilməz. Xarici dilləri, xüsusilə də ingilis dilini bilməyimiz vacibdir, bunsuz inkişaf joxdur. İnsan nə qədər çox dil öjrənsə, bir o qədər onun dünyagörüşü, bilij genişləner. Amma öz doğma dilinə e'tinasızlıq göstərib başqa dillərlə məşğul olmaq o insana şərafət gətirmir.

Çoxumuz ana dilimizdə tələb olunan səviyyədə jazmağı və oxumağı bacarmırıq. Bunu Azərbaycanda ləzgi dilində məktəblərin, əsaslı tədris proqramının olmaması ilə də əlaqələndirmək olar. Lakin bu, bizə doğma dilimizə qarşı bigənə olmağa əsas vermir. Böyük rus jazıçısı Belinski dejib ki, hər hansı bir millətin malını, dövlətini, hətta vətəni əlindən alsan, o millət jox olmur,

lakin dilini əlindən alsan, o millət jox olur və ondan bir əsər qalmır. Ona görə də tarixi qədim əsrlərə gedib çıxan zəngin, təkrarsız və doğma ana dilimizi jaxatmalıyıq.

"Samur" qəzetinin bu sahədə fəalijəti diqqətəlayiqdir. Qəzet xalqımızın adət-ənənələrini jaxatmaqla janaşı, həm də ləzgi dilinin qajğısına qalır, onun ədəbi dil normaları əsasında inkişafına kömək edir.

Jaxşı olardı ki, qəzetin nəzdində qısamüddətli ləzgi dili kursları jaradılsın. Jaxından asılı olmağaraq həvəskarlar üçün jazı və oxu dərsləri keçilsin. Mənə elə gəlir ki, bu, çoxların jrəjindən olar. Redaksiya bu arzumuzu nəzərə alsın, kollektiv minnətdar olarıq.

Qabil BABAJEV,
BDU-nun jurnalistika
fakültəsinin IV kurs
tələbəsi.

REDAKSİJADAN: *Son vaxtlar bu mövzuda qəzetə müraciət edənler onlarcaadır. Məkdəşlərimiz bu təklif üzərində düşünlür, onu reallaşdırmaq üçün jollar axtarırlar. Bəlkə oxucularımızın bu məsələ ilə bağlı maraqlı təklifləri var? Məktublarınızı gözləjirik.*

"САМУР"ДИН ГАФАЛАГ

Гьенена - ципицдин меже
Гузан - винел меже ва я иситІа алаз чранвай фу
КІапац - курносый
КІаш - кувалда
КІару - пІинидин сувар
КІамс - алпаб
Легь - цяй акьатдай векьер
Маргьв - янавай векьерин зулар
Маргьухьан - векь язавайбурун кь-иле авайди
МуртІ - пІипІ
Нишрав - булахдин кватІ хьанвай яд
Умун - секин, хьуьтуьл
Успагы - гзаф хьсан, иер
Цам - браслет
Чикь - чирагь (гьиле раснавай)

"SAMUR"UN SORĞU GUŞƏSİ

SUAL: 37 il iş stajım var. 48 ildir həmkarlar ittifaqının üzvüm, müntəzəm olaraq üzvlük haqqı ödəjirəm. Həftədə 29 saat dərsim var. Xəstəlik vərəqi üzrə mənə iki stavkanın, jə'ni 24 saatın pulunu ödəjirlər. Bu, düzgündürmü?

Abdultahir QURBAN □ **LİJEV,**
Xaçmaz rayonu Jalama kənd
orta məktəbinin müəllimi.

CAVAB: Qadın müəllimlərin analıq mə'zunjəti zamanı ortaajlıq əmək haqqı tam ödənilir. Kişilər üçün qısa və ja uzunmüddətli xəstəlik zamanı əmək haqqı, Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə təsdiq olunmuş qajdalara əsasən Xəstəlik vərəqi üçün jalnız 2 stavka, jə'ni 24 saat hesabı ilə ödənilir.

Zahid NAĞİJEV,
Azərbaycan Respublikası
Təhsil Nazirliji İqtisadijət
İdarəsinin □ **mək və** □ **mək haqqı**
bölməsinin mütəxəssisi.

"САМУР" ВКЛЮЧЕН В КАТАЛОГ ИЗДАНИЙ СТРАН СНГ

Прошлый год был удачным для нашей газеты. "Самур" был включен в каталог российских изданий. А с нынешнего года на "Самур" можно подписаться в любом уголке стран СНГ. По словам заместителя председателя производственного объединения "Азербетбуатяймы" Агалара Алиева 14 газет и журналов, в том числе и "Самур", включены в международный каталог. Так что, возможности для распространения нашей газеты расширяются.

Дорогие читатели! Вы можете сообщить эту приятную новость своим друзьям и близким, проживающим за пределами нашей республики. В любом почтовом отделении можно найти каталог, где указан наш индекс и без проблем подписаться на "Самур".

ОБЪЯВЛЕНИЕ

С нового - 2002 года газета "Самур" продается во всех киосках фирм "Гая", "Гасид", "Метбуатяймы", а также на выходах станций метро.

Следующий номер газеты
выйдет 22 февраля 2002 г.

"САМУР"

Главный редактор
Седает Керимова

Адрес редакции:
370146 Баку, Метбуат
проспекти, 529-й квартал,
Издательство "Азербайджан",
этаж 3, каб. № 101.
Телефон: 32-92-17
Факс 32-92-17

Расчетный счет
26233080000
1-й Ясамалский филиал
ОУАБ г.Баку
код 200037
ВОИН 130024708

Газета
зарегистрирована в
Министерстве печати и
информации
Азербайджанской
Республики. Рег.№ 78

Тираж: 2200

Заказ 374

Индекс: 0258

НАПЕЧАТАНА В ИЗДАТЕЛЬСТВЕ "АЗЕРБАЙДЖАН"